

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΟΥ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ
ΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ*

Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην παρέστη ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας
κ. Ἀλέξανδρος Ζαΐμης.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
Α. Χ. ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀγαλλομένη πανηγυρίζει διὰ τῆς συνεδρίας
ταύτης, τὴν τεσσαρακονταετηρίδα τοῦ ἔργου τοῦ σοφοῦ αὐτῆς ὀργανωτοῦ καὶ
ἐταίρου κ. Δημητρίου Αἰγινήτου εἶμαι δ' εὐτυχῆς προσαγορεύων αὐτὸν
σήμερον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου.

Παρήλθον τροχάδην ἔτη τεσσαράκοντα, ἀφ' ἧς τῷ 1890 ὁ Χαρίλαος
Τρικούπης μετεκάλει ἐκ τῆς ξένης τὸν μόλις 24ετῆ τότε Ἕλληνα ἀστρονόμον
καὶ ἀνέθετεν εἰς αὐτὸν τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν. Ὁ
νεαρὸς ἐκεῖνος ἐπιστήμων, γενόμενος εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἀριστοῦχος διδά-
κτωρ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, εἶχε
κατόπιν ὁμοφώνου αὐτῆς ἀποφάσεως ἀποσταλεῖ πρὸς εὐρύτερας σπουδὰς ἐν
Ἑσπερία καὶ εἶχεν ἐκλέξει, κατὰ σύστασιν τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Ἰωάν-
νου Χατζιδάκι, τὰς τῆς Ἀστρονομίας. Μετὰ σειρὰν ὄλην παρατηρήσεων καὶ
ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρι-
σίων ὠνομάζετο ταχέως *chef de section* καί, πλὴν τῶν ἀπολαβῶν τῆς θέσεως
ἐκείνης, ἀπέκτα κατοικίαν ἐν αὐτῷ τῷ κτιρίῳ τοῦ Ἀστεροσκοπείου.

Σχεδὸν συγχρόνως πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Τρικούπη τῷ εἶχε προ-
ταθῆ, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Διεύθυνσιν Ἀστεροσκοπείου καὶ τὴν ἔδραν τῆς

* Συνεδρία τῆς 24 Ἰανουαρίου 1931.

Μηχανικῆς Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου, ἤτοι θέσεις ἀδρῶς ἀμειβομένας· ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ὁ τότε Διευθυντῆς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων Ναύαρχος *Mouchez* ἐζήτηε ἐπιμόνως νὰ κρατήσῃ αὐτὸν ἐν Παρισίοις, φρονῶν, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σχεδὸν ἀχρήστου καὶ ἐστερημένου θεμελιωδῶν ὀργάνων, βιβλίων καὶ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, ἦτο τοιαύτη, ὥστε οἰαδήποτε ἐπιστημονικὴ ἐργασία νὰ καθίσταται ἐν αὐτῷ ἀδύνατος. Ὁ νεαρὸς ἐπιστήμων ἠθέληεν οὕτω κατατριβῆ καὶ ἀπολέσει πολύτιμον χρόνον εἰς φροντίδας πρὸς ἐξέδρασι τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ἐργασίας, πρὸς μόρφωσιν προσωπικοῦ, πρὸς διοικητικὴν ὀργάνωσιν, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ἀσχολίας ἀσχέτους πρὸς τὴν καθ' αὐτὸ Ἐπιστήμην.

Ἄλλ' ὁ Δημήτριος Αἰγινήτης, παλλόμενος τὴν καρδίαν, ἔσπευδεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, προσκομίζων τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν καὶ τὸν ἱερὸν πόθον πρὸς ἐργασίαν ὑπὸ τὸν ἡλιοστάλακτον οὐρανὸν τῆς γῆς ταύτης, ἐν ἧ αἰ κρυστάλλιναι νύκτες ἀποκαλύπτουσι τὸ ἔκλαμπρον μεγαλεῖον τῶν Ἄστρον, τῶν Κόσμων, πρὸς οὓς αἴρεται ἀνθορμήτως καὶ ψυχὴ καὶ διάνοια, εἰσδύουσαι αἰεὶ ἐσωτέρῳ πρὸς τὸ σιγηλὸν μυστήριον τοῦ ἀχανοῦς.

Ἐσπευδε πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν γῆν, ὑπὸ τὸν διαλαμπῆ οὐρανὸν τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ποτὲ ὁ Ἀρίσταρχος τῆς Σάμου, ὁ πυθαγόρειος Φιλόλαος, ὁ Ἰππαρχος τῆς Νικαίας, οἱ πρωτοπόροι τοῦ Κοπερνίκου.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1890 διορίζετο ὁ κ. Αἰγινήτης Διευθυντῆς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν δυνάμει ἐιδικοῦ Νόμου, ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ πρότασιν τοῦ Τρικούπη, «τιμῆς ἕνεκεν» ταυτοχρόνως δ' ὠνομάζετο καὶ καθηγητῆς τῆς Μηχανικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀλλὰ τὴν ἔδραν ταύτην ἠρνήθη τότε νὰ ἀναλάβῃ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὅπως ἀφοσιωθῆ μόνον εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ἥτις ἀπῆρτει τοσαύτην ἐργασίαν, ὥστε νὰ ἀποκλείῃ οἰανδήποτε ἐτέραν ἐνασχόλησιν.

Αἰ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκείνῃ ἀποσταλεῖσαι ἐπιστολαὶ πρὸς τε τὸν πρωθυπουργὸν Τρικούπη καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν κ. Αἰγινήτην ἐκ μέρους τοῦ Ναύαρχου *Mouchez*, Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων καὶ ἀκαδημαϊκοῦ, τοῦ διασήμου ἀστρονόμου *Camille Flammarion* καὶ τοῦ μεγάλου Γάλλου μαθηματικοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ *Darboux*, κατεδείκνουν, διὰ θερμοτάτων

ἐκφράσεων, ὄλην τὴν μεγάλην ἐκτίμησιν, ἣν οἱ ξένοι ἐκεῖνοι σοφοὶ ἔτρεφον πρὸς τὸν Ἕλληνα ἐπιστήμονα. «Ἦδη αἱ ἀνακαλύψεις ὑμῶν—ἔγραφεν ὁ *Flammarion*—ὡς πρὸς τὰ ὑψηλότερα προβλήματα τῆς οὐρανίου Μηχανικῆς—ἐξησφάλισαν ὑμῶν θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων ἀστρονόμων τῆς ἐποχῆς ταύτης».

Τοιαύτην ἐπιστημονικὴν πανοπλίαν φέρων ἀνέλαβε τότε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου ὁ κ. Αἰγινήτης καὶ ἐπεδόθη ὀρμηδὸν εἰς τὴν ὀργάνωσιν—ἄς εἶπω κάλλιον τὴν ἀναδημιουργίαν—τούτου. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε τραχύς· ἔδει νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς τερηδόνης τῶν προλήψεων, τῆς σκωρίας τῶν ἀντιλήψεων, τῆς ἐπικρατούσης τότε δυσπραγίας, τὸσων ἄλλων δυσπερβλήτων ἐμποδίων. Οἰοσδήποτε ἄλλος εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἠθέλεν ἀθυμήσει, ἠθέλε καταθέσει τὰ ὄπλα· ἐνῶ αὐτὸς ἐξηκολούθησεν ἀκάθεκτος τὸν ἀγῶνα ἕως τῆς νίκης.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἕλληνος ἀστρονόμου ὑπῆρξε μακρὸν καὶ σπουδαῖον. θὰ ἐχρειαζόμην δὲ χρόνον πολύν, ὅπως καὶ ἀπλῶς ἔστω τὸ σκιαγραφῆσω. Ἄς ἀρκέσῃ νὰ εἶπω, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐγένετο πραγματικὴ καὶ συστηματικὴ ἀναμόρφωσις τοῦ Ἀστεροσκοπείου διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν πρώτοις Χρονομετρικῆς Ὑπηρεσίας, ἐξυπηρετούσης τὰς ἀνάγκας τοῦ Πολεμικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Χώρας· ἀκολούθως δὲ διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μετεωρολογικοῦ Τμηματος καὶ 100 περίπου Μετεωρολογικῶν Σταθμῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πρὸς λεπτομερεῆ μελέτην τοῦ κλίματος τῆς Χώρας, μελέτην τῆς ὁποίας ἡ μεγάλη σημασία διαφαίνεται πιστῶς εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Αἰγινήτου δημοσιευθὲν δίτομον ἔργον: «Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος». Ταχέως εἶτα ἐπηκολούθησεν ἡ ἰδρυσις Σεισμολογικῆς Ὑπηρεσίας, ἣτις, ὡς ἐκ τῆς ὑψίστης διὰ τὸν τόπον ἡμῶν σπουδαιότητος, ἀπετέλεσε δύο ἔτη βραδύτερον ἴδιον τοῦ Ἀστεροσκοπείου Τμήμα: τὸ Γεωδυναμικόν, ἐνῶ τὸ τρίτον τὸ κυριώτερον ἀλλὰ καὶ δαπανηρότερον τῶν ἄλλων Ἀστρονομικῶν Τμημάτων ὀργανώθη τελευταῖον διὰ προσπαθειῶν καὶ μόχθων, εἰς οὓς μόνη σιδηρὰ θέλησις, ὡς ἡ τοῦ κ. Αἰγινήτου, ἠδύνατο νὰ ἀντίσχη.

Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἡμῶν ἀπέκτησεν ἔκτοτε ἀξιόλογα ὄργανα ἀκριβείας, τὸ ἰσημερινὸν καὶ μεσημβρινὸν αὐτοῦ τηλεσκόπιον, τὸ ἀστρικὸν φασματοσκόπιον, σειсмоγράφους, χρονογράφους, ἀστρονομικὰ ὥρολόγια καὶ πολλὰ ἄλλα. Διὰ δὲ τοῦ ὑπὸ τοῦ αἰμινήστου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Κοργιαλένιου

κληροδοτηθέντος ποσοῦ ἐξ 8000 ἀγγλικῶν λιρῶν ἐξησφαλίσθη καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ μεγάλου διπλοῦ ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κληροδοτήματος εὐρίσκηται ἐν τῇ Διευθύνσει τοῦ Ἀστεροσκοπείου ὁ κ. Δ. Αἰγινήτης, ὅπως πράγματι καὶ συνέβη.

Παραλλήλως πρὸς τὰ ἔργα αὐτὰ ἐμορφώθη πολυάριθμος βοήθητικὸν προσωπικόν, διεσπαρμένον νῦν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ιδρύθησαν νέα κτίρια εἰς τὸν χώρον τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενὸς Βιβλιοθήκη, κυρίως διὰ δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῶν, ἥτις σήμερον ἔχει ὑπὲρ τὰς 20 χιλιάδας τόμων, καὶ Ἀναγνωστήριον, ἐν ᾧ εὐρίσκεται ἡ ἐκ 50 περιοδικῶν ὄλων τῶν κλάδων τῶν φυσικομαθηματικῶν Ἐπιστημῶν ἀξιόλογος συλλογή. Καὶ τοῦ ὅλου τούτου εὐδυστάτου ἀπαρτίσματος ἀντικατωπρίσθη ἡ ἀπόδοσις εἰς πολυφόρον ἐπιστημονικὴν παραγωγὴν.

Ὑπερεκατὸν ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι μετὰ τῶν ἐτησίως δημοσιευομένων «Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν», καὶ περὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶσιν ἕτεροι Συνάδελφοι, πλαισιοῦσιν ἀρμονικῶς τὸ περιφανὲς ἔργον τοῦ κ. Αἰγινήτου. Δι' αὐτοῦ θάλλει ἔκτοτε ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἡ Ἐπιστήμη τῶν Ἀστρον, καὶ προάγεται ἡ σχετικὴ Ἔρευνα καὶ ἐξυπηρετεῖται πολυτρόπως ἡ Ἐθνικὴ τῆς Χώρας Οἰκονομία.

Ὁ κ. Δημήτριος Αἰγινήτης ὑπῆρξε καὶ εἶναι πρωτόμαχος καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς πατριώτης καὶ ὡς δημόσιος ἀνὴρ. Ὁρμήθη πάντοτε ἀφ' ὑψηλῶν ἰδανικῶν, ἀλλ' εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις γνωρίζει νὰ τρέπη τὸν ἰδανισμόν του εἰς ἔργον. Τοιοῦτος ἐπεφάνη κατὰ τὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Ἀστεροσκοπείου, τοιοῦτον εἶδομεν αὐτόν, ὅτε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1926 ἀνεπέτασε τὰς Πύλας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἀνέστησε τὸν Βωμὸν εἰς λατρείαν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν. Ἐδωκε πνοὴν εἰς τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο ἀστρονομικὸν κτίριον τοῦ Σίνα πατρός, ἔδωκε ψυχὴν εἰς τὸ λαμπροδόμητον τοῦτο ἀκαδημαϊκὸν κτίριον τοῦ Σίνα υἱοῦ, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ὁποίου συναθροίζονται ἔκτοτε οἱ ἀριστεῖς τοῦ συγχρόνου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος.

Πρὸς ὅσον δ' ἔνεστι τελειότεραν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀκαδημίας ταύτης καὶ πληρεστέραν ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς προορισμοῦ διέθεσεν ὁ κ. Αἰγι-

νήτης τὴν ἀκάματον αὐτοῦ δραστηριότητα, τὴν δημοουργικὴν ἰδιοφυΐαν, τὴν σκέψιν του, τὴν ψυχὴν του. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτὴν τὴν τρυφερωτέραν φροντίδα καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πλέον φιλοστόργου πατρὸς.

Γενόμενος Ἀντιπρόεδρος κατὰ τὸ 1928 καὶ Πρόεδρος τῷ 1929 ἐξυπηρέτησεν αὐτὴν πιστῶς καὶ διὰ τῆς διοικητικῆς του ἰκανότητος καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ περιωπῆς. Εἰργάσθη ἀόκνως διὰ τὴν οικονομικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἀκαδημίας, διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ παγκοσμίαν ἐμφάνισιν τοῦ κύρους αὐτῆς, διὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναληφθέντων παρ' αὐτῆς σημαντικῶν ἐρευνῶν καὶ ἔργων. Διὰ σειρᾶς δὲ σοφῶν ὁμιλιῶν καὶ ἀνακοινώσεων ἐκόσμησε τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν ἔργον αὐτῆς. Συνεισέφευρον οὕτως ἀδρῶς καὶ παντοίως πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν, τῆς ὁποίας, παρὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, ἡ ἀνέλιξις παρουσιάζεται σήμερον τοσοῦτῳ λαμπρᾷ.

Διὰ τοῦ καθόλου αὐτοῦ ἔργου ἀνῆλθεν ὁ κ. Αἰγινήτης εἰς τὰς φωτεινὰς σφαίρας τῆς Ἐπιστήμης, πρὸς ἣν μετὰ τόσης θέρυμης ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμίν του. Ἀπὸ τὴν παμφεγγῆ Ἐκείνης αἴγλην ἐνεπνεύσθη καὶ κατηγαύσθη τόσῳ βαθέως, ὥστε νὰ δύναται σήμερον δικαίως νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ τοῦ *Dante* :

Nel ciel che più della sua luce prende
fu'io

Εἶδε ἡ λαμπρὰ αὐτῆ τροχιά, ἣν διέγραψε καὶ διαγράφει, νὰ ἀποβῆ μηκίστη πρὸς εὐφροσύνην πάντων ἡμῶν καὶ πρὸς εὐδοξίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Πατρίδος.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Τῆς σημερινῆς σεμνῆς τῆς Ἀκαδημίας ἐορτῆς πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς καὶ ἰδρυτοῦ αὐτῆς κ. Δημητρίου Αἰγινήτου λίαν εὐχαρίστως μετέχει καὶ ἡ Ἐκκλησία, πολλὰ ὀφείλουσα εἰς τὸν ἐπιφανῆ ἐπιστήμονα. Θεωρῶ δ' ἐμμαντὸν λίαν εὐτυχῆ, διότι, καὶ ὡς μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς

Ἐκκλησίας, δύναμαι νὰ εἶπω λέξεις τινὰς σχετικὰς πρὸς τὴν κοινωνικὴν δοῶσιν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Αἰγινήτης συνέδεσε τὸ ὄνομά του ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν γενικῶς καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, τῆς ὁποίας συνέπεσε νὰ προΐσταται τότε ὡς Διευθυντής. Τὴν Σχολὴν ἀπησχόλει ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της τὸ μέγα πρόβλημα τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῶν ἕξ αὐτῆς ἀποφοιτώντων μέχρι τοῦ χρόνου τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου. Ὁ κ. Αἰγινήτης ἀμέσως ἐνεκοιλόθη τὴν μόνην ὀρθὴν γνώμην: τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῶν τροφίμων τῆς Σχολῆς διὰ παιδαγωγικῶν γνώσεων, δυνάμει τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς Δημοδιδάσκαλοι ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν, ἀπὸ τῆς ἀποφοιτήσεως μέχρι τῆς χειροτονίας των. Οὕτω, παρέχουσα ἡ Σχολὴ εἰς τοὺς τροφίμους αὐτῆς προσόντα καὶ δικαιώματα Δημοδιδασκάλων θὰ διέσωζε τὸν ἱερατικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ θὰ ἐξεπλήρου συγχρόνως τὸν προορισμὸν της· διότι, μετὰ τὴν ἀπαροδὸν τῆς δεκαπενταετίας ταύτης, κατὰ τὸν ἐκπονηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Αἰγινήτου Ὄργανισμὸν τῆς Σχολῆς, μόνον οἱ χειροτονούμενοι ἔμελλον νὰ διατηρῶσι τὰ δημοδιδασκαλικά των δικαιώματα, ἐνῶ οἱ μὴ προσερχόμενοι εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου θ' ἀπέβαλλον αὐτά. Διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ταύτης λύσεως μεταβληθείσης τῆς Σχολῆς ἀπὸ κοινοῦ Γυμνασίου εἰς Ἱεροδιδασκαλεῖον, μορφῶνον ἱερεῖς συνάμα δὲ καὶ διδασκάλους, ἐξησφαλίζετο ὁ καταρτισμὸς εὐπαιδευτοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου, ὅστις, διὰ τοὺς ξενοφόνους μάλιστα πληθυσμοὺς τῆς χώρας, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του γονεῖς καὶ τέκνα, ἦτοι ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν, ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετῇ ἄριστα συγχρόνως τὴν τε Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος. Τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1918 ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς Νόμος ἐκύρωσε τὰς ἐν τῷ Ὄργανισμῷ ἀντιλήψεις ταύτας· ἀλλὰ, δυστυχῶς, πρὸ διετίας, ἄλλαι ἰδέαι ἐπικρατήσασαι ἐν τῷ Ὑπουργείῳ κατήργησαν τὸν εὐεργετικώτατον Νόμον.

Σπονδαιοτάτη ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Αἰγινήτου ἐν τῷ ζητήματι τῆς διορθώσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου. Διὰ συγγραφῶν καὶ ὑπομνημάτων δὲν ὑπεστήριξε μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀποψιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ καὶ ἀπέδειξεν, ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν κειμένων, τὴν ὑπ' αὐτῶν

τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων ἐπιβαλλομένην διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου. Ὁ κ. Αἰγινήτης κατέχει τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα οὐ μόνον ἀπὸ ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως, ὅσον ὀλίγοι διὰ τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ διεθνή ἀνθεντίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις καταφεύγουσι καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι εἰδικοί σοφοί. Εἰς τὸν κ. Αἰγινήτην ἀπέβλεψαν πάντες, ὅτε, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Παρορθοδόξου Συνεδρίου Κωνσταντινουπόλεως, προῦκειτο νὰ συνταχθῇ τὸ νέον Πασχάλιον τῆς ὅλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὡς δ' ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη αὐτός, καὶ μόνος αὐτός ἐξ ὄλων τῶν εἰδικῶν, κατεῖχε τὸ ζήτημα ἀπὸ τε τῆς ἐπιστημονικῆς ἀστρονομικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως, ἐφαρμόζων ὀρθῶς τοὺς κανόνας, οὓς ἀνάκαθεν ἀκολοθεῖ ἀπαρεγκλίτως ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ κατὰ Μαῖον τοῦ 1922 συνελθὸν Συνέδριον πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ Ἡμερολογίου, τὸ Ὑπόμνημα τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπερ ἐχαρκτηρίσθη ἐκεῖ ὡς λίαν σπουδαῖον, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ προτάσεις του ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῶν συζητήσεων καὶ τὸ θέμα τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου. Εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κατόπιν προτάσεως τοῦ Αἰγινήτου πρὸς τὸ ἐν Ρώμῃ Συνέδριον καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων συστάσαν Ἐπιτροπὴν πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ Ἡμερολογίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύονται ὅλαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ὁ κ. Αἰγινήτης, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὠρίσθη εἰσηγητὴς τοῦ ὅλου ζητήματος καὶ αὐτὸς διεξήγαγε μετὰ κύρους τὴν ὅλην συζήτησιν. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς φωτεινῆς εἰσηγήσεως καὶ τῆς ἐντέχνου διεξαγωγῆς τοῦ λεπιοτάτου τούτου ζητήματος ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος ἀντιπροσώπου, μετὰ διπλωματικότητος, ἢ ὁποία ἐπήνεγκε τὴν γενικὴν ὁμοφωνίαν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θερμὰς εὐχαριστίας, διότι τὸν Αἰγινήτην ἀπέστειλεν ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ. Ταῦτοχρόνως ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, τιμῶσα διὰ ταῦτα ἰδιαίτερος τὸν Αἰγινήτην διώρισεν αὐτὸν μέλος τῆς μονίμου Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Ἡμερολογίου. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τιμῶν τὴν σπουδαίαν δρᾶσιν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιστήμονος ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Γενεύῃ, κατέ-

ταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων ὀφικιούχων αὐτοῦ, διὰ τὰς σπουδαίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας του.

Πρὸς τούτοις, καὶ τὰ ἐκ τῆς Θετικῆς ἐπιστήμης του φιλοσοφικά πορίσματα: περὶ ὑπάρξεως ἀνωτέρας δημιουργικῆς δυνάμεως, τὰ ὅποια καὶ διὰ συγγραφῶν καὶ δι' ἀνακρινώσεων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ διετύπωσεν, ἐνίσχυσαν παρὰ πολλοῖς, παρασυρομένοις ὑπὸ ἀσυστάτων θεωριῶν καὶ ὑποθέσεων, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν.

Ἄλλ' ἢ δρᾶσις τοῦ Αἰγινήτου δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν πεδίον, ἐπεκτείνεται πολὺ εὐρύτερον αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ κοινωνικόν. Εἰς τὴν πολυσχιδῆ δρᾶσίν του ὡς Συμβούλου 12 καὶ πλέον Ἐθνικῶν, Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἢ Κοινωνία καὶ ἢ Πατρίς ἐν γένει πολλὰ ὀφείλουσιν.

Εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς συστάσεις του ὀφείλονται τὰ δύο σπουδαῖα ἄθλα, τὸ Σταθάτειον καὶ τὸ Κοργιαλένειον, πρὸς ἀποστολὴν δι' εὐρύτερας σπουδᾶς εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν τῶν ἐπὶ ἰδιοφυΐᾳ διακρονομένων ἐλλήνων νέων. Εἰς τεσσαράκοντα δὲ ἀνέρχονται οἱ μέχρι τοῦδε, δαπάναις τῶν δύο τούτων ἄθλων, σπουδάσαντες καὶ καταλαβόντες ἐν τῇ Πολιτείᾳ διακεκριμένας θέσεις.

Θὰ κατεπόνουν τὸ ἀκροατήριον καὶ ἐμαυτὸν ἐὰν ἐπεχείρουν, ἀγαπητὲ Συνάδελφε, νὰ ἐκθέσω ὅσα δὲν κατεπονήθητε ὑμεῖς νὰ πράξητε ὡς Ὑπουργός, ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Εὐχόμεαι εἰς τὸν Ὑψιστον, ὅπως ἐπὶ μακρὰ ἀκόμη ἔτη διαφυλάξῃ ὑμᾶς ἐπίσης ἀκαταπόνητον καὶ ἀκμαῖον ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Κοινωνίας.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΛΕΞ. ΜΑΖΑΡΑΚΗ

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἀπενθύνω, ὑπὸ διττὴν ἰδιότητα, τὰ θερμότερα συγχαρητήρια εἰς τὸν σοφὸν συνάδελφον.

Προσωπικῶς ὑπῆρξα εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων μαθητῶν τοῦ κ. Αἰγινήτου ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τῆς ἑδρας τῆς ὁποίας ἔκαμεν ἑναρξιν τῆς καρποφόρου αὐτοῦ διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐξη-

κολούθησε παρέχων εἰς τοὺς μέλλοντας ἀξιωματικούς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τοῦ Στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐκπροσωπῶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ὀφείλω εὐχαριστίας θεοῦ νὰ ἀπευθύνω εἰς τὸν ἀγαπητὸν συνάδελφον διότι καὶ ὡς καθηγητὴς καὶ ὡς Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Γεωδαιτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κράτους συνετέλεσεν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν συναφῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν τῶν ἀξιωματικῶν.

ΤΟ ἜΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

ΥΠΟ Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

Τὸ ἔργον, ἀγαπητὲ Συνάδελφε, τὸ ὁποῖον εὐχαρίστως ἀνέλαβον, εἶναι δι' ἐμὲ διπλῶς δυσχερές διότι, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς τὸ βραχὺ τοῦ ἀναλογοῦντος χρόνου δὲν θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκταθῶ, ὅσον ἢ σπουδαιότης τῆς ὀργανωτικῆς, ὡς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς, ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἐπετελέσατε εἰς τὴν Ἀστρονομίαν καὶ τὴν Μετεωρολογίαν, ἐντὸς τῆς διαρρευσάσης τεσσαρακονταετίας, ἐπιβάλλει, ἀφ' ἑτέρου φοβοῦμαι μήπως ἢ κατωτέρω ἀνάλυσις θεωρηθῇ ὡς ὑπερβάλλουσα τινὰ σημεῖα τῆς δράσεώς σας, ἐνῶ, τοῦναντίον, ὑπὸ ἐκείνων, οἵτινες σὰς ἔχουσι παρακολοθηθεῖ ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ σταδιοδρομίᾳ σας, κινδυνεύω νὰ θεωρηθῶ ὅτι δὲν ἐξαίρω ἐπαρκῶς τινὰ τῶν ἀξιολόγων αὐτῆς σημείων.

Ἐπὶ τετραετίαν ἐν Παρισίοις, ὅπου εἴχετε ἀποσταλῆ ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐνταῦθα σπουδῶν σας, ἠκολοθηθεῖσατε τὰ μαθήματα τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὰς Ἀνωτέρας Σχολὰς καὶ εἰργάσθητε ἐν τῷ περιωνύμῳ Ἀστεροσκοπείῳ, τὸ πρῶτον ὡς σπουδαστῆς καὶ ἔπειτα ὡς προσκεκολλημένος ἀστρονόμος. Αἱ πολυάριθμοι ἐν αὐτῷ παρατηρήσεις σας, δημοσιευθεῖσαι ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων, αἱ παρατηρήσεις σας ἐπὶ τῶν πλανητῶν καὶ τῶν κομητῶν, δημοσιευθεῖσαι ἐν τοῖς C. R. τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ὡς καὶ ἡ ἀξιόλογος ἐργασία σας ἐπὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν

Παρισίων, ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ Πρωθυπουργοῦ Χαριλάου Τρικούπη· κατόπιν δὲ προσκλήσεώς του τῷ 1890, ψηφισθέντος τῇ προτάσει αὐτοῦ εἰδικοῦ νόμου δι' ὑμᾶς τιμῆς ἔνεκεν, ἀνελάβετε τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἐν τῶν ἐν Ἀθήναις καλλιτεχνημάτων τοῦ Hansen, δῶρον τοῦ Γεωργίου Σίνα, τὸ ἐπιστέφον τὸν γνωστὸν λόφον τῶν Ἀθηνῶν εἶχε περατωθῆ τῷ 1846. Μετὰ τὸν πρῶτον Διευθυντὴν αὐτοῦ, τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν Βούργην, ὁ διάσημος ἀστρονόμος Ἰούλιος Schmidt διηύθυνεν αὐτὸ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῷ 1884. Ἄλλ' ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν ἐγράφατε, ἀπὸ τοῦ 1878, λόγῳ ὑγείας, ὁ Schmidt εἰργάζετο εἰς τὴν οἰκίαν του, βοηθούμενος ὑπὸ ἐνὸς μόνου βοηθοῦ μετεωρολόγου, εἰς δὲ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον παρέμενον τὰ ἐν αὐτῷ ἐλάχιστα ἀστρονομικὰ ὄργανα ἀχρησιμοποίητα. Ὁ Schmidt, ἔξοχος παρατηρητὴς καὶ ἀκάματος ἐπιστήμων, δὲν ἠδυνήθη νὰ διοργανώσῃ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, εἴτε ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, εἴτε διότι ἡ ἐποχὴ του δὲν ἦτο παρ' ἡμῶν τότε πρόσφορος εἰς τοῦτο.

Ὅταν λοιπὸν, ἐξ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Schmidt, ἀνελάβετε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, ἡ μετεωρολογικὴ ὑπηρεσία ἦτο ἐλλιπεστάτη, ἀστρονομικῶς δὲ τὸ ἴδρυμα συνέκειτο, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τοὺς τοίχους, καὶ τούτους, λόγῳ τῆς διαρρυσάσεως ἀπὸ τοῦ 1878 δωδεκαετίας, χρῆζοντας ῥιζικῆς ἐπισκευῆς· διότι τὰ ἐν αὐτῷ ὀλίγα ἐπιστημονικὰ ὄργανα καὶ σκευὴ ἦσαν ἡμικατεστραμμένα, τὰ δὲ βιβλία καὶ οἱ πίνακες ἔλειπον σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἐπρεπε νὰ ἀρχίσητε λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ ἰδρῶσητε ἐκ νέου Ἀστεροσκοπεῖον. Τοῦτο δι' ὑμᾶς θὰ ἦτο ἔργον εὐχερέστατον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ὡς ἀπέδειξε προφανῶς ἡ περαιτέρω δρᾶσις σας. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς διευθύνσεώς σας, τὸ ἔθνος ἡμῶν εἶχεν εἰσέλθει εἰς περίοδον οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, τῶν ὁποίων τὸν ἀντίκτυπον μοιραίως ἠσθάνθη, ἐπιβραδυνθέν, τὸ ὀργανωτικόν σας ἔργον.

Ἀλλὰ δὲν ἀπεθαρρύνθητε, διότι ἐγεννήθητε παλαιστής — νὰ προσθέσω δὲ καὶ αἰσιόδοξος πλεονάζει, διότι τὸν παλαιστήν συνοδεύει ἡ αἰσιοδοξία —

καὶ διότι εἴσθε ἐκ φύσεως προικισμένος μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ διοργανωτοῦ καὶ τοῦ διπλωμάτου. Καὶ ὡσάκις εἶدیدε τὴν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἀστεροσκοπείου παραίτησίν σας, καὶ τὴν ἐδώσατε πολλάκις, ἐχρησιμοποιεῖτε αὐτήν ὡς ὄπλον διπλωματικόν, ὅπως ἐπιτυχάνετε τὴν παροχὴν τῶν μέσων πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος.

Ἐπεμείνατε λοιπὸν ἐργαζόμενος, ὀρθῶς περιορισθέντες κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν πρακτικωτέρων καὶ ὀλιγώτερον δαπανηρῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, καὶ δὴ εὐθύς ἀμέσως συνεπληρώσατε τὸν μεσημβρινὸν θάλαμον. Ἐκτοτε παρέχετε τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν πόλιν διὰ σημάτων καὶ τῆς κρούσεως τῶν κωδῶνων τῶν ναῶν τὴν ὑπηρεσίαν δὲ αὐτὴν ἐπεξετείνατε κατόπιν καὶ εἰς τὰς πλείστας πόλεις τοῦ Κράτους. Ἐπίσης δὲ παρέχετε, ἐπὶ ἔτη, τὴν ὥραν εἰς 20 ἠλεκτρικὰ ὥρολόγια (Hípp) δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐκ τοῦ Ἀστεροσκοπείου. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Χρονομετρικῆς ταύτης ὑπηρεσίας, παρέχετε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τόσον τὰ ἡμέτερα ὅσον καὶ τὰ ξένα, τὰ προσεγγίζοντα εἰς Πειραιᾶ καὶ Φάληρον, διὰ τῆς ῥυθμίσεως τῶν χρονομέτρων των, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ πλοῦς ἀποβαίνει ἐπισηφαλής· ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἀστεροσκοπείου οὐδὲν ἄλλο ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς σπουδαίας ταύτης ἀνάγκης τοῦ Ναυτικοῦ ὑπάρχει παρ' ἡμῶν ὡς καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἐφ' ὅσον γνωρίζω.

Ἐπίσης μετετρέφατε τὸν ἐν τῷ Ἀστεροσκοπεῖῳ Μετεωρολογικὸν Σταθμὸν εἰς πρώτης τάξεως, πλουτισθέντα οὕτω διὰ τῶν ἀναγκαίων μετεωρολογικῶν ὀργάνων. Κατὰ δὲ τὸ 1893, τοὺς καθ' ὅλον τὸ Κράτος μέχρι τότε τέσσαρας μόνον Μετεωρολογικοὺς Σταθμούς, διευθυνομένους ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν, ἠρξήσατε εἰς 22 καὶ βαθμηδὸν κατόπιν εἰς 98 ἤδη, ὅτε τοὺς ἔχετε θέσει ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείναις καθηγητῶν τῶν φυσικομαθηματικῶν, ἀσκηθέντων εἰδικῶς ἐν τῷ Ἀστεροσκοπεῖῳ. Ἀλλὰ πρὸς ἐντελῆ μόρφωσιν καὶ διαρκῆ ποδηγέτησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι παρατηρητῶν προσέβητε, ἀπὸ τοῦ 1892, εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Πρακτικῆς Μετεωρολογίας, ἣτις ἐχρησίμευσε κατόπιν καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν φοιτητῶν τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τὸ 1884, ὁ Ἰούλιος Schmidt εἶχε δημοσιεύσει σύντομον μονογραφίαν περὶ τοῦ κλίματος τῶν Ἀθηνῶν (Μετεωρολογίαν καὶ Φαινομενολογίαν), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφονται τὰ στοιχεῖα τοῦ κλίματος ἐκ τῶν παρατηρήσεων μιᾶς εἰκοσιπενταετίας (1858-1882). Ἄλλ' αἱ ἔκτοτε παρατηρήσεις εὐρίσκοντο ἀνεξέλεγκτοι καὶ κατεσπαρμέναι τῆδε κακεῖσε, κινδυνεύουσαι νὰ ἀπολεσθῶσι πρὸς ἀνεπανόρθωτον ζημίαν τῆς Ἐπιστήμης. Ταύτας, ὡς καὶ τὰς πρὸ τοῦ Schmidt παρατηρήσεις, συνελέξατε, κατεγράψατε καὶ ἐξηλέγξατε· τὰς ὑπὸ τοῦ Schmidt χρησιμοποιοιθεῖσας ἐξηλέγξατε ἐκ νέου, καὶ πάσας ταύτας ἐμελετήσατε· ἐξαγόμενον δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀποτελεῖ ἡ μακρὰ μονογραφία, γαλλιστὶ ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου (1896), τὸ Κλίμα τῶν Ἀθηνῶν (*Le climat d'Athènes*).

Ἄλλ' ἡ Μετεωρολογία δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπιστήμη τοῦ κλίματος ἐκάστου τόπου διὰ τῆς συγκομιδῆς πολυτετῶν παρατηρήσεων τῶν διαφόρων στοιχείων, τῶν ὁποίων οἱ μέσοι ὄροι καὶ αἱ μεταβολαὶ ἀποτελοῦσι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κλίματος, ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ τὴν Κλιματολογίαν. Ἐχει καὶ ἕτερον σπουδαιότατον πρακτικὸν σκοπὸν τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ. Διὰ ταύτην, γινομένην ἐν τοῖς Κεντρικοῖς Μετεωρολογικοῖς Γραφείοις ἐκάστης χώρας, ἀπαιτοῦνται ἀπαραιτήτως δύο τινά. Πρῶτον ἡ συγκέντρωσις τηλεγραφικῶς τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων τῆς αὐτῆς ὥρας ὡς οἷόν τε πλέον ἐκτεταμένου μέρους τῆς Γῆς, ὡς καὶ ἡ καταγραφή αὐτῶν ἐπὶ εἰδικῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰ τηλεγραφήματα τοῦ Ἐσωτερικοῦ, τὸ πρόβλημα ἐλύσατε σχετικῶς εὐχερῶς, τοῦ Ἀστεροσκοπείου συγκεντροῦντος ἔκτοτε, δις τῆς ἡμέρας, μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα τῶν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον πρόβλημα τῆς ἀνταλλαγῆς τηλεγραφημάτων μετὰ τῶν Μετεωρολογικῶν Γραφείων τοῦ Ἐξωτερικοῦ παρίστατο σχεδὸν ὡς ἄλυτον οἰκονομικῶς, τῆς ἀξίας των ἀνερχομένης τότε εἰς 350.000 Φρ. Χρ. ἐτησίως. Ἐν τούτοις κατορθώσατε νὰ τὸ λύσητε, ὑποχρεωθείσης, διὰ τῶν προσωπικῶν ἐνεργειῶν σας, ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ξένων Κυβερνήσεων τῆς Ἐταιρείας *Eastern*, ὅπως διαβιβάζη δωρεὰν τὰ ἀνταλλασσόμενα μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν Γραφείων καθ' ἐκάστην μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα. Ὁ Τρικούπης, ὅστις δὲν τὸ ἤλπιζε,

δικαίως τὸ ἐθεώρησεν ὡς μέγα διπλωματικὸν κατόρθωμα καὶ σᾶς συνε-
χάρη θερμοῦς.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν συνεκεντροῦντο καθ' ἐκάστην καὶ κατεγράφοντο
ἐπὶ τῶν χαρτῶν αἱ σύγχρονοι τιμαὶ τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων τῶν
Σταθμῶν τοῦ Ἐσωτερικοῦ ὡς καὶ 55 ὄλων Σταθμῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ,
καλυπτόντων ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὰς παραμεσογείους χώρας
τῆς Ἀφρικῆς.

Τὸ δεύτερον δὲ ἀπαραίτητον διὰ τὴν πρόγνωσην εἶναι ἡ ὕπαρξις μορ-
φομένου ἐπαρκοῦς προσωπικοῦ. Ἀλλὰ τὸ προσωπικὸν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη
ἦτο ἀνεπαρκέστατον ἀκόμη καὶ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν δύο ἄλλων ἀναγκῶν,
δηλ. τῆς συγκεντρώσεως τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων καὶ τῆς Χρονομε-
τρικῆς ὑπηρεσίας. Ἀπὸ τοῦ 1898 ὅμως τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἐχωρίσθη, διὰ
Νόμον, εἰς τρία Τμήματα, τὰ καὶ σήμερον ὑφιστάμενα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦ-
σιν αὐτοτελεῖς Ὑπηρεσίας, ἀλληλοβοηθουμένας καὶ διατελούσας ὑπὸ τὴν
γενικὴν ὑμῶν διεύθυνσιν, προστεθέντος εἰδικοῦ προσωπικοῦ δι' ἕκαστον ἐξ
αὐτῶν. Τότε κληθεῖς ὑφ' ὑμῶν ὡς προϊστάμενος τοῦ Μετεωρολογικοῦ Τμή-
ματος καὶ συνεργασθεῖς μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τριετίαν (1895-1898), ἐξετίμησα τὸ
πρῶτον τὴν διοργανωτικὴν σας ἰκανότητα, τὸ μαχητικὸν σας πνεῦμα, ἀλλὰ
καὶ τὴν αὐταρχικότητά σας, ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τόσων σοβαρῶν καὶ
λεπτῶν Ὑπηρεσιῶν διεύθυνσιν.

Ἐνθυμοῦμαι τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐν αὐτῷ
ὕπηρεσίας μου, συγκείμενον ἀπὸ τὸ καλλιτέχνημα τοῦ Hansen ἐπὶ τῶν
γυμνῶν βράχων μετὰ γυμνοῦ ἐπίσης μικροῦ περιβόλου, περιφρασομένου
διὰ συρματοπλέκτου δρυφάκτου καὶ στερούμενον ὕδατος. Ἐν τῷ περιβόλῳ
ἦσαν τοποθετημένα ὁ μετεωρολογικὸς κλωβὸς καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ὑπαίθρου
μετεωρολογικὰ ὄργανα, ἔρμαια παντὸς κακοποιοῦ. Ποσάκις δὲ ἀνεύρομεν
τινὰ τῶν ὀργάνων τούτων, ὅπως τὰ θερμομέτρα βάρθους, κατεστραμμένα
ὑπὸ τῶν εἰσελθουσῶν ἐν τῷ περιβόλῳ αἰγῶν.

Ὅποια τεραστία ἐν τῷ μεταξὺ μεταβολῇ, ἐπέλθοῦσα διὰ τῶν ἐνεργειῶν
σας! Τὸ δρυφακτον ἀντικατεστάθη διὰ λιθοκίστου κιγκλιδώματος, ὁ γυμνὸς
περίβολος μετεβλήθη ἀπὸ ἐτῶν εἰς πευκῶνα μετὰ ὠραίου κήπου, εἰς ὃν

διοχετεύεται ἄφθονον ὕδωρ. Ἐν τῷ περιβόλῳ δὲ ἀνηγέρθησαν, σὺν τῷ χρόνῳ, νέος μεσημβρινὸς θάλαμος μετὰ τηλεσκοπίου, δῶρον τοῦ Συγγροῦ. Ὁ Σεισμογραφικὸς Σταθμὸς, ὁ Σταθμὸς ἀσυρμάτου παραλαβῆς τῶν μετεωρολογικῶν τηλεγραφημάτων τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τὰ Γραφεῖα καὶ οἱ θάλαμοι διὰ τοὺς διανυκτερεύοντας παρατηρητάς· ἔξω δὲ τοῦ περιβόλου, ἐπὶ τοῦ ἔναντι λόφου, ἠγοράσθη καὶ περιεφράχθη μεγάλη ἔκτασις, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτοποθετήθη τὸ νέον ἰσημερινὸν τηλεσκόπιον.

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὀργανώσεως τῆς Ὑπηρεσίας τῶν προγνώσεων τοῦ καιροῦ. Τότε, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1897, ἤρξατο ἡ ἔκδοσις τοῦ δελτίου προγνώσεων τοῦ καιροῦ εἰς δημόσια μέρη καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων, ἀλλ' ὁ ἐπακολουθήσας πόλεμος διέκοψε τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Οὐδὲ ἠδύνατο αὕτη νὰ ἐπαναληφθῆ ταχέως, διότι τὸ κατάλληλον προσωπικὸν δὲν ἐπῆρκει. Μολονότι δὲ οὐδέποτε διεκόπη ἡ σύνταξις δελτίου προγνώσεων (πλὴν τῶν ἐτῶν τῆς παγκοσμίου συρράξεως), μόλις ἀπὸ τοῦ 1926 ἐπετύχαστε τὴν ἐπὶ σταθερῶν πλέον βάσεων κατάρτισιν μονίμου καὶ πλήρους Ὑπηρεσίας προγνώσεων, ἀφ' οὗ ἐν τῷ μεταξὺ εἴχετε ἰδρῦσει πολλοὺς νέους ἐπαρχιακοὺς Σταθμοὺς καὶ κατορθώσεται νὰ ἀυξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀστεροσκοπείου. Τὰς προγνώσεις δὲ ταύτας ἀποστέλλετε καθ' ἑκάστην εἰς τὰ Γεωργικὰ κέντρα καὶ τὰ Διμεναρχεῖα τοῦ Κράτους.

Καὶ τὸ πλέον ἀξιοσημεῖστον, ἠδυνήθητε, ἄνευ νέας ἀυξήσεως τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ἀστεροσκοπείου, νὰ συντάσσετε, ἀπὸ τριμήνου ἤδη, εἰδικὸν δελτίον διὰ τὴν Ἀεροπορίαν, ἀποστελλόμενον εἰς τὰ Ἀεροδρόμια καὶ τοὺς Ἀερολιμένας. Τοῦτο δὲ χρησιμοποιεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ξένων Ἀεροπορικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν ἔχουσῶν γραμμὰς διερχομένας διὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ὁποίων αἱ Διευθύνσεις γράφουσιν, ὅτι τὰ μετεωρολογικὰ ταῦτα δελτία τοῦ Ἀστεροσκοπείου παρέχουσιν εἰς αὐτὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Ἴδωμεν τώρα τὴν δρᾶσίν σας διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ Ἀστρονομικοῦ Τμήματος, τοῦ κυριωτέρου δηλ. Τμήματος παντὸς Ἀστεροσκοπείου.

Μετὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς Χρονομετρικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῶν δύο Τμημάτων, τοῦ Μετεωρολογικοῦ καὶ Γεωδυναμικοῦ, ἐζητήσατε, τὸ 1896,

ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον βασιλέα Γεώργιον τὸν Α΄. τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ διὰ τὴν διοργάνωσιν καὶ τοῦ Ἀστρονομικοῦ Τμήματος. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀποδεχθεὶς εὐμενῶς ὁ Γεώργιος, διώρισεν Ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξατε τὸ ἐνεργότερον μέλος. Ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ συνέλεξεν ἐπαρκῆς ποσόν, δι' οὗ ἠγοράσθησαν δύο μεγάλα τηλεσκόπια, ἐν ἀστρικὸν φασματοκόπιον καὶ ἄλλα ἀστρονομικὰ ὄργανα. Πρὸς τούτοις, ἠγοράσθη τὸ ἐπὶ τοῦ ἔναντι τοῦ Ἀστεροσκοπείου λόφου οἰκόπεδον, κατεσκευάσθησαν αἱ δεξαμεναὶ καὶ ἐγένετο ἡ ὑδραυλικὴ ἐγκατάστασις· τόσῃ δὲ πεποιθήσιν ἐνεπνεύσατε, ὥστε εἷς ἐκ τῶν δωρητῶν, ὁ ἀείμνηστος Κοργιαλένιος, ἀφῆκε, διὰ διαθήκης, περιεχούσης ἄκρως δι' ὑμᾶς τιμητικὴν διάταξιν, καὶ ποσὸν 8 μὲν χιλιάδων λιρῶν, δι' οὗ θὰ ἀγορασθῆ τὸ νέον μέγα ἰσημερινὸν τηλεσκόπιον, ἐτέρας δὲ 15.000 λίρας, τῇ ὑποδείξει σας, ὅπως, διὰ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, σπουδάξωσιν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ νέοι φυσικὰς καὶ πρακτικὰς ἐπιστήμας. Τὸ κληροδότημα τοῦτο διεχειρίσθητε λίαν ἐπιτυχῶς, ἀποσταλέντων ἔκτοτε ἀρκετῶν νέων ἐπιστημόνων εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν πρὸς τελειοποίησιν εἰς διαφόρους κλάδους καὶ ἐκ τῶν θεραπευομένων ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ. Ἐκ τῶν ἐπιστημόνων τούτων τινὲς ἔχουσιν ἤδη ἀποβῆ καθηγηταὶ τῶν δύο Πανεπιστημίων μας.

Ἐτερον σπουδαιότατον ζήτημα διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἀστεροσκοπείου ὑπῆρξεν ὁ καταρτισμὸς ἐιδικῆς Βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο τελείως τὸ ἴδρυμα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνελάβετε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ. Διὰ νὰ μὴ μακρηγορῶ, σήμερον ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἔχει ὑπὲρ τοὺς 20.000 τόμων φυσικομαθηματικῶν συγγραμμάτων καὶ λαμβάνει δωρεὰν περὶ τὰ 50 ἐπιστημονικὰ περιοδικά.

Εἶδομεν εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκετο τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ὅταν ἀνελάβετε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, καὶ τί κατωρθώσατε ὑπὸ ὀργανωτικὴν ἔποψιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαρρησάσης τεσσαρακονταετίας. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῆ ὅτι, ἐνῶ ἀρχικῶς δὲν ὑφίστατο ἰδίᾳ περιουσία τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, σήμερον, κατόπιν δωρεῶν, διαχειρισθεισῶν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης ὑμᾶς ἰκανότητος καὶ φειδοῦς, αὕτη, μὴ συνυπολογιζομένης τῆς ἀξίας τῶν κτιρίων καὶ ὀργάνων, ἀνῆλθεν εἰς ἑπτὰ ὅλα ἑκατομμύρια, ἐνῶ ταῦτοχρόνος ἐδαπανήθη ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον πρὸς ἔκδοσιν

τῶν τελευταίων τόμων τῶν Χρονικῶν, πρὸς ἴδρυσιν νέων Σταθμῶν, πρὸς ἀγορὰν ὀργάνων κλπ.

Διὰ τῆς ἐν γένει διοικήσεως ὑμῶν ἐδώσατε μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν τῆς ἀρχῆς, ὅτι διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ τὴν πρόοδον ἐπιστημονικοῦ ἢ κοινωνικοῦ τινος Ὄργανισμοῦ ἀπαιτεῖται πρωτίστως ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιτυχῆ διοργανωτικὴν προσπάθειάν σας ἐπεδιώξατε καὶ τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν ἔργον. Ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε, ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σας, δέκα ὀγκῶδες τόμοι τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, περιέχοντες ἀφ' ἑνὸς πολλὰς πρωτοτύπους ἐργασίας ἰδικὰς σας ὡς καὶ τῶν συνεργατῶν σας, ἀφ' ἑτέρου πολυτίμους θησαυροὺς παρατηρήσεων ἀστρονομικῶν καὶ μετεωρολογικῶν, τόσον τῶν Ἀθηνῶν ὅσον καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν.

Τὸ ἔργον δὲ ὑμῶν τοῦτο λίαν εὐμενῶς ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου· διὸ ἐξελέγητε μόνιμον μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Συμβουλίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Διεθνοῦς Μετεωρολογικοῦ Συμβουλίου.

Ὁ πολὺς *Loewy*, ἄλλοτε Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Παρισίων, ὑποβάλλων εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τὸν τρίτον τόμον τῶν Χρονικῶν, ἀνέγνωσεν ἐκτενῆ εἰσήγησίν του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραφεν, ὅτι τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν τιμὴν, ὅτι παρήγαγεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Αἰγινήτου ἓνα ἐκ τῶν λαμπροτέρων του μαθητῶν:» καὶ καταλήγει εἰς τὸ ὅτι «τώρα τὸ Ἀστεροσκοπεῖον εὐρίσκειται ἐν πλήρει κατοχῇ ὅλων τῶν μέσων ἐργασίας, τῶν ἀναγκαίων ὅπως ἐπιτευχθῆ πλήρως εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστημονικοὺς κλάδους—τῆς Ἀστρονομίας, τῆς Μετεωρολογίας καὶ τῆς Γεωδυναμικῆς—τὸ εὐρὺ πεδίον ἐρευνῶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐνεργητικότητα αὐτοῦ».

Ὁ δὲ διάσημος γεωγράφος *Partsch*, ἐπὶ τῇ λήψει τόμων τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, ἐκφράζων τὴν χαρὰν του διὰ τὰς προόδους τῆς ἐξερευνησεως τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, προσέθετεν, ὅτι «εἷς τῶν μαθητῶν μου, ὁ κ. *Kux*, ἐποφελήθη τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τῶν Χρονικῶν πρὸς ὑπολογισμὸν νεωτέρων μέσων συγκρίσεως τῶν μετεωρολογικῶν τιμῶν

δι' ὅλους τοὺς Σταθμούς. Διὰ τὴν ἔρευνάν του ταύτην τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας». Ὅντως δὲ ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ φέρει τὸν τίτλον «Κριτικαὶ σπουδαὶ ἐπὶ τῶν θερμομετρικῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος».

Αἱ πρωτότυποι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι σας, ἀφ' ὅτου ἀνελάβετε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ὑπῆρξαν πολυάριθμοι, δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰ Χρονικὰ αὐτοῦ, εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, εἰς διάφορα εἰδικὰ Περιοδικὰ καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰ δημοσιεύματα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τὸ βραχὺ τοῦ ὑπολειπομένου μοι χρόνου μὲ ἀναγκάζει εἰς τὸ νὰ περιορισθῶ εἰς βραχυτάτην ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων ἐργασιῶν σας.

Τὴν πρώτην καὶ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῶν ἐργασιῶν σας τῆς διαρρησάσης τεσσαρακονταετίας, ἀνήκουσαν εἰς τὴν Μετεωρολογία, ἀποτελεῖ ἡ εἰρημὴν ἐκτενὴς μελέτη «τὸ Κλίμα τῶν Ἀθηνῶν», δημοσιευθεῖσα τὸ 1896. Ἐν αὐτῇ ἠρευνήσατε ὅλας τὰς ἀρχαίας πηγάς, καὶ συνελέξατε εἰς αὐτάς ὅλας τὰς δυνατάς ἐνδείξεις περὶ τοῦ κλίματος, ὡς καὶ περὶ τῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τῶν κυριωτέρων μετεωρολογικῶν φαινομένων. Εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια, τὰ πραγματευόμενα περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως, τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος, τῶν ἀνέμων, τῆς βροχῆς κλπ., ἀρχίζετε πάντοτε διὰ τῆς παραθέσεως τῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέχουσιν οὗτοι. Ἀφ' ἑτέρου, συνελέξατε καὶ ὑπεβάλλετε εἰς λεπτομερῆ ἔλεγχον τὰς ἐπὶ τοῦ κλίματος τῶν Ἀθηνῶν δημοσιεύσεις τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Ὡς δὲ εἴπομεν προηγουμένως, κατετάξατε καὶ ἀνηγάγετε ὅλας τὰς σειρὰς τῶν παρατηρήσεων, τὰς γενομένας ἐν Ἀθήναις ἐπὶ πεντηκονταετίαν, ὡς καὶ τὰ διαγράμματα μιᾶς δεκαετίας τῶν αὐτογραφικῶν ὀργάνων.

Ἐκ τῆς πλήρους δὲ ταύτης μελέτης συνηγάγετε, πλὴν τῶν τιμῶν τῶν στοιχείων τοῦ κλίματος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ δύο πρωτότυπα ἐξαγόμενα. Πρῶτον ἀπεδείξατε, στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς μέσης θερμοκρασίας τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ὀρίμανσιν τοῦ καρποῦ τοῦ φοίνικος, ὅτι ἡ θερμοκρασία αὕτη παρέμεινε περίπου ἢ αὐτὴ ἐπὶ 2.500 ἔτη: ἐπομένως καὶ τὸ κλίμα τῶν Ἀθηνῶν καί, κατ' ἐπέκτασιν, τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος παρέμεινεν ἀμετάβλητον κατὰ

τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα. Ἄλλως συχνὰ σταχυολογοῦντες εἰς ἕκαστον κεφάλαιον περιγραφὰς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ζητεῖτε νὰ ἀποδείξετε, ὅτι ὑπὸ τὸ αὐτό, τὸ σημερινὸν κλίμα, ἔζων οἱ Ἀθηναῖοι τῆς πέμπτης καὶ τῆς τετάρτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Δεύτερον ἀνεύρετε, ὅτι εἰς τὰ θαλάσσια κλίματα ἡ σχετικὴ ὑγρασία ὑφίσταται, ἀντὶ μιᾶς, δύο ἡμερησίας κυμάνσεις διερχομένη διὰ δευτέρου μεγίστου ὀλίγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου.

Συμπλήρωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς ἐργασίας σας ταύτης ἀποτελεῖ τὸ δίτομον ἔργον σας, ἑλληνιστὶ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ κατὰ τὰ ἔτη 1907-1908, ὑπὸ τὸν τίτλον τὸ Κλίμα τῆς Ἑλλάδος. Τούτων ὁ πρῶτος τόμος πραγματεύεται περὶ τοῦ κλίματος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ δεύτερος περὶ τοῦ κλίματος τῆς Ἀττικῆς ἐν γένει. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀποτελεῖ τοὺς δύο πρώτους τόμους ἔργου εὐρείας συλλήψεως περὶ τοῦ κλίματος τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὅποῖον ὅμως δὲν εἶναι ἔργον ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου. Ἐθέσατε τὰ θεμέλια αὐτοῦ ἤδη δὲ δημοσιεύονται εἰς τοὺς διαφόρους τόμους τῶν Χρονικῶν αἱ παρατηρήσεις τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν Σταθμῶν· εἰς δὲ τῶν μαθητῶν σας ἔχει δημοσιεύσει μονογραφίαν περὶ τοῦ κλίματος τῆς Ζακύνθου. Οἱ συνεργάται σας καὶ οἱ διάδοχοί σας, ἀφοῦ συσσωρευθῶσιν ἀκόμη πολυτεεῖς παρατηρήσεις, θὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον σας τοῦτο.

Ὅπως δὲ δώσω ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου συγγράμματος, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω τὰ κεφάλαια τοῦ δευτέρου τόμου: τὸ περὶ τοῦ κλίματος τῆς Δεκελείας, τὸ περὶ τῆς ὑδρολογίας τῆς Ἀττικῆς, ὡς καὶ τὸ τελευταῖον περὶ τῆς σταθερότητος τοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῷ περὶ τῆς ὑδρολογίας τῆς Ἀττικῆς κεφαλαίῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγηθέντι *Le climat d' Athènes* ὑπεστηρίξατε τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην καὶ τὴν δυνατὴν ἐπιτυχίαν ὑδραυλικῶν ἔργων ἀποταμεύσεως τῶν ὀμβρίων ὑδάτων διὰ φραγμάτων καὶ τάφρων, πρὸς ἄρδυσιν καὶ ἀναδάσυσιν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐν μέρει πρὸς ὑδρυσιν τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦτο δὲ σήμερον θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τοῦ φράγματος τοῦ Μαραθῶνος. Σχετικῶς δὲ ἀνεκοινώσατε καὶ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν, τὸ 1926, νέαν μελέτην περὶ τῶν ἀνομβριῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἔργων ὑδρεύσεως καὶ ἀρδεύσεως ἐν Ἑλλάδι.

Ἐπίσης σχετικὴ πρὸς τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἡ ἀνακοίνωσίς σας

εἰς τὸ ἐν Καῖρῳ συνελθόν, τῷ 1909, Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἀρχαιολογίας περὶ τῆς θαλασσίας αὔρας καὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος.

Ἐτέρα ἐργασία σας, μὴ δυναμένη νὰ καταταχθῇ εἴτε εἰς τὴν Μετεωρολογίαν εἴτε εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, εἶναι ἡ καταχωρισθεῖσα ἐν τῷ Β. τόμῳ τῶν Χρονικῶν, (1899), καὶ ἐν ἀνακρινώσει ἐν τοῖς C. R. τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν περὶ τοῦ περιφήμου ζητήματος τῆς φαινομένης μεγενθύσεως τοῦ Ἥλιου, τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστερισμῶν παρὰ τὸν ὀρίζοντα, ζητήματος ἀπασχολήσαντος, πλὴν τῶν ἀστρονόμων, πολλοὺς τῶν νεωτέρων φυσιολόγων καὶ ψυχολόγων. Ἀφοῦ ἀναγράφετε τὰς μέχρι τότε δοθείσας ἐξηγήσεις τοῦ φαινομένου καὶ συζητεῖτε αὐτάς, ἐκθέτοντες καὶ τὰς ἰδίας σας παρατηρήσεις, καταλήγετε, ὀρθῶς, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀληθῆς αἰτία τοῦ φαινομένου παραμένει ἀκόμη ἄγνωστος.

Προβαίνω τέλος εἰς συντομοτάτην ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν πρωτοτύπων ἀστρονομικῶν σας ἔργων τῆς τεσσαρακονταετίας κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν.

Αἱ πρῶται ἀστρονομικαὶ ἐργασίαι σας ἀφορῶσιν εἰς τὰς βροχὰς τῶν διαπτόντων. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων ἀνεύρετε (t. I, II τῶν *Annales*) βροχὰς τινὰς διαπτόντων καὶ ἐδείξατε, ὅτι αὗται προῆλθον ἐκ τῆς διαλύσεως κομητῶν, συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Σκιαπαρέλη, καὶ ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς διαλύσεως τοῦ κομήτου τοῦ Βιέλα. Συγχρόνως διωργανώσατε ἐν τῷ Ἀστεροσκοπεῖῳ Ὑπηρεσίαν παρατηρήσεως τῶν διαπτόντων· αἱ παρατηρήσεις δὲ αὐτῆς ἔδειξαν νέα κέντρα ἀκτινοβολίας, ἄγνωστα μέχρι τότε (τόμοι III καὶ IV τῶν *Annales*).

Ἐτέρα ἀστρονομικὴ ἐργασία σας εἶναι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, ὅστις, ὡς γράφετε ἐν τῷ σχετικῷ ὑπομνήματι, τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῷ 5^ῳ τόμῳ τῶν Χρονικῶν, ὑπῆρξε μία τῶν κυριωτέρων ἀπασχολήσεών σας, ἀφ' ὅτου ἀνελάβετε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου. Ἀφ' οὗ ἐν τῷ ὑπομνήματί σας συζητεῖτε κατὰ πρῶτον τὰς τιμὰς τοῦ πλάτους τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας παρέχουσιν οἱ ἀρχαῖοι καὶ μεσαιωνικοὶ ἀστρονόμοι καὶ γεωγράφοι, ἐμμένετε πλείοτερον εἰς τὰς νεωτέρας μετρήσεις ὑπὸ τοῦ πρώτου Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, τοῦ Βούρη,

ὡς καὶ τὰς κατόπιν γενομένας ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἀστροιακῆς γεωδαιτικῆς ἀποστολῆς, τοῦ *Hartl*, μεθ' ὃ ἀναγράφετε τὰ ὄργανα, τὰς μεθόδους, τὰς διορθώσεις, τὴν μελέτην τοῦ μεσημβρινοῦ τηλεσκοπίου, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήσατε μετὰ τῶν βοηθῶν σας, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐλάβετε τὴν ἀκριβῆ τιμὴν τοῦ πλάτους κατόπιν πολυετῶν μετρήσεων.

Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1910 ὁ κομήτης τοῦ *Halley* δῆλυνε τὸ περιήλιον τιμῆμα τῆς τροχιάς του. Ὅλοι ἐνθουμούμεθα τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ σειρὰν νυκτῶν μᾶς ἔδωκεν. Ἀπὸ τῆς 10^{ης} Ἀπριλίου ἤρχισατε τὰς παρατηρήσεις καὶ εἰς ἐπανειλημμένας ἀνακοινώσεις εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, εἰς ὑπομνήματα ἐν τῷ *Bulletin* τῆς Βελγικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας, ἐν τῷ *Bulletin Astronomique* τῶν Παρισίων καὶ ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν ἐξεθέσατε αὐτάς. Ἰδιαίτερος προσεῖλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀστρονόμων αἱ παρατηρήσεις σας περὶ τῆς μεγάλης καμπυλότητος καὶ τοῦ σχήματος τῆς οὐρᾶς, ἐπὶ τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ πυρὴν, ἐφ' ὧν στηριχθεὶς ἐξηγάγετε ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τῶν κομητῶν, ὡς δεικνύουσι μετὰξὺ ἄλλων τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ Ἰσπανοῦ Ἀστρονόμου *Comas Sola* ἐν τῇ *Revista* τῆς Ἰσπανικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας ὡς καὶ τὸ ἐν τῷ *Annuaire du Bureau des Longitudes* τοῦ 1911 σχετικὸν ὑπόμνημα περὶ τοῦ κομήτου τούτου. Ἄλλ' ἢ παρατήρησίς σας τῆς 20^{ης} Μαΐου περὶ τῆς τότε ἀνωμάλου διευθύνσεως τῆς οὐρᾶς ἐπροκάλεσεν ἀντιρρήσεις τινὰς περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτῆς. Ἡ κατὰ τὸ 1925 ὁμως δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ *Bordeaux* ἀνάλυσις ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς οὐρᾶς τοῦ κομήτου τοῦ *Halley*, ὑπὸ τοῦ διασήμου ἀστρονόμου *Esclangon*, τοῦ σήμερον Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων, βασισθεῖσα ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων ὅλων τῶν τότε παρατηρητῶν καὶ ἐπὶ τοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἐδικαίωσεν ἐντελῶς τὰς παρατηρήσεις σας.

Ἐτέραν ἐργασίαν ἀποτελοῦσιν αἱ παρατηρήσεις σας τῆς διαβάσεως τοῦ Ἐρμού πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου κατὰ τὰ ἔτη 1891, 1924 καὶ 1927, εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ *Schiaparelli* περὶ τοῦ συγχρόνου τῆς περιστροφῆς τοῦ

Ἐρμού περὶ τὸν ἄξονά του καὶ περὶ τὸν Ἥλιον, καὶ παρέχουσι στοιχεῖα διὰ τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτοῦ.

Ἡ τελευταία ἐργασία σας εἶναι ἢ κατὰ τὸ 1928 ἀνακοινωθεῖσα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, καταλαμβάνουσα ἐν ταῖς Πραγματείαις αὐτῆς 127 σελίδας καὶ ἐν περιλήψει δημοσιευθεῖσα εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν Ἀκαδημιῶν τῶν Παρισίων καὶ τῶν Ἀθηνῶν περὶ τοῦ περιωνύμου ζητήματος τῆς παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου.

Ἐν αὐτῇ, ἀφ' οὗ περιεγράφατε κατ' ἀρχάς τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου, τὰ κανονικὰ καὶ τὰ ἀνώμαλα, θέτετε σαφῶς ποῖον εἶναι τὸ πρόβλημα καὶ ἀναπτύσσετε τὰς μέχρις ὑμῶν προταθείσας λύσεις. Εἴχετε δὲ τὴν τύχην νὰ ἀποκτήσετε τὸ διασωθὲν ἀνέκδοτον χειρόγραφον μεγάλου τμήματος τῶν παρατηρήσεων τοῦ Mansell, τὸ ὁποῖον δημοσιεύετε ἐν παραρτήματι τῆς Πραγματείας σας. Ἐπίσης ἐλάβετε ἐπ' ὄψιν καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ 1921 (ἀνεκδότους) παρατηρήσεις τῶν παλιρροιογράφων τῆς Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν. Ἐπὶ τῶν δεδομένων τούτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν παλαιότερον δημοσιευθέντων, στηριχθεὶς, καὶ λαβὼν ὡς βάσεις τῆς ἐξηγήσεως τῶν παρουσιαζομένων ποικίλων φαινομένων: 1) τὴν γνωστὴν θεωρίαν τοῦ Ἐρατοσθένους βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἐκάστοτε διαφορᾶς στάθμης τῶν ὑδάτων τῶν περὶ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου λεκανῶν καὶ 2) ὅτι ἡ παλιρροία τοῦ Εὐρίπου προέρχεται ἐξ ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, καὶ οὐχί, ὡς μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο ἐκ μόνου τοῦ Αἰγαίου, ὑπελογίσατε τὰ εὗρη καὶ τοὺς χρόνους ἀποκαταστάσεως, τὰ ἀριθμητικὰ δὲ ἐξαγόμενα τῶν ὑπολογισμῶν σας ὡς καὶ τὰ θεωρητικὰ συμπεράσματά σας, ὡς γράφετε, συμφωνοῦσι πρὸς τὰ δεδομένα τῶν παρατηρήσεων.

Διὰ τὸ πολύπλοκον τοῦτο ζήτημα ἡ Πραγματεία σας ἀποτελεῖ ὄντως πολύτιμον σταθμὸν.

Αὐτὸ ἐν συντομίᾳ τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐπιτελεσθὲν ἔργον, κατὰ τὴν διαρρεῦσασαν τεσσαρακονταετίαν, τὸ διοργανωτικὸν καὶ τὸ ἐρευνητικόν, ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ καὶ τῇ Μετεωρολογίᾳ. Δικαιοῦσθε νὰ ὑπερηφανεύεσθε δι' αὐτό. Ἐπανιδρύσατε τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἐπὶ εὐρειῶν βάσεων καὶ τὸ κατεστήσατε πρότυπον παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα. Τὸ ἔργον σας θὰ παραμείνῃ καὶ

ἡ πρόοδος τοῦ ιδρύματος, τὸ ὅποῖον εὐχόμεθα ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη νὰ διευθύνετε, δὲν δύναται πλέον νὰ διακοπῇ.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΥ

Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν εὐχαρίστως λίαν συμμετέχει τῆς σεμνῆς ταύτης ἑορτῆς, ἣν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὠργάνωσεν ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετηρίδι τοῦ ιδρυτοῦ αὐτῆς, εἰς ὃν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ὀφείλει πολλά.

Δημήτριε Αἰγινήτη, Σοφὲ καθηγητά, δὲν διακρίνεσαι μόνον ὡς εὐγλωττος καθηγητῆς καὶ δεξιὸς τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου χειριστῆς, μεγάλως ἐκτιμώμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν σου καὶ ἐξόχως τιμώμενος ὑπὸ τῶν συναδέλφων σου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλης πανεπιστημιακῆς σου δράσεως, ἥτις καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὸ κυρίως πανεπιστημιακόν σου ἔργον. Εἰς τὸν πανθομολογουμένως ὀργανωτικὸν καὶ διοικητικὸν νοῦν σου τὸ Πανεπιστήμιον ὀφείλει τὰς πολλαπλᾶς καὶ σπουδαίας βελτιώσεις τῆς νεωτέρας αὐτοῦ νομοθεσίας. Οὕτω, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ σοῦ συνταχθέντος ἐν ἔτει 1910 νομοσχεδίου, κατηρτίσθησαν οἱ νόμοι ΓΩΚΓ' καὶ ΓΩΚΕ', καὶ ἐξ αὐτοῦ παρελήφθησαν αἱ πολλαὶ καὶ σοβαραὶ μεταρρυθμίσεις, ὡς αἱ τμηματικαὶ ἐξετάσεις, ὁ περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροτάνεως θεσμὸς καὶ ἄλλα πολλά. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν ἔτει 1913 Ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων διέπρεψας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀείμνηστος συνάδελφος Βασιλείου δὲν ἐδίστασε ν' ἀναφέρῃ τῷ συστήσαντι τὴν Ἐπιτροπὴν Ὑπουργῷ, ὅτι: «ὅλοι μὲν ἐργαζόμεθα καλῶς, ἀλλ' ὁ Αἰγινήτης κρατεῖ τὴν δᾶδα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν». Ὡς Πρόεδρος δὲ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1918, ἥτις συνέταξε τὸν ἰσχύοντα Ὄργανισμὸν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀφοῦ διέγραψες τὰς γενικὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, εὔρες τότε καὶ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐπαρκὲς χρῆμα, ἥτοι ποσὸν ὑπὲρ τὰ 20 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν.

Τὸν Ὄργανισμὸν ἐκεῖνον ποικιλοτρόπως εἶτα μεταβληθέντα ἐπὶ τὰ χεῖρω, Σὺν καὶ πάλιν ἐπληρώρθωσας ὡς Ὑπουργὸς διὰ τοῦ ἐν ἰσχύει Ν.Δ., δι' οὗ, αἰῶρον τὴν ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσαν νομοθετικὴν σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν, προ-

σέφερες συγχρόνως πολλές και άλλας σπουδαίας εις τὸ Πανεπιστήμιον ὑπηρεσίας. Οὕτως ἐπλούτισας τὴν Ἱατρικὴν σχολὴν διὰ τοῦ Νοσοκομείου τῶν Παιδῶν, ἐξεχώρησας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὸ ὑπὸ σοῦ ἐκμαιευθὲν Κοργιλένιον κληροδότημα πρὸς ἴδρυσιν Μικροβιολογικοῦ Ἐργαστηρίου, ἐκάνομισας καὶ ἐφήρμοσας τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις, ἴδρυσες τὸ μὴ λειτουργήσαν μὲν, ἀτυχῶς, μέχρι τοῦδε, ἀλλ ἀπαραίτητον κατὰ τὰς τελευταίας ἰδίως εἰσιτηρίους ἐξετάσεις ἀποδειχθὲν Προπαρασκευαστικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, ἴδρυσες τὸ Διεθνὲς Ἀρχαιολογικὸν Σχολεῖον, ὅπερ, ἐάν ποτε λειτουργήσῃ, προώρισταὶ νὰ καταστήσῃ τὸ Πανεπιστήμιον ἡμῶν Παγκόσμιον κέντρον διεθνῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν. Παρέσχες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πόρους ἱκανούς, δι' ὧν, καὶ τῇ βοήθειᾳ τοῦ ὑπὸ σοῦ μεταρρυθμισθέντος ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου, ἠδυνήθη τοῦτο νὰ τακτοποιήσῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ νὰ ἰδρύσῃ οὕτω τὰ νέα μεγάλα αὐτοῦ διδακτικὰ καὶ ἄλλα κτίρια. Πλὴν τούτων, τὸ Πανεπιστήμιον δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανον, διότι διὰ σοῦ, ὡσπερ καὶ δι' ἄλλων ἐπιφανῶν αὐτοῦ καθηγητῶν, ἐκλήθη νὰ προσφέρῃ, καὶ προσφέρει ὄντως, εἰς κρισίμους μάλιστα στιγμὰς τοῦ Ἐθνους, πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα. Συμπεριληφθεὶς καὶ σὺ ἐν τῇ Κυβερνήσει Ζαΐμη κατὰ τὸ 1917, ὡς ἐμπνέων ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς συμμάχους, καὶ ἀναλαβὼν Ὑπουργεῖον, καίπερ ἀρνούμενος, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἐδικαίωσας τὴν ἐπὶ σὲ γενικὴν πεποιθήσιν ταύτην περιφανῶς. Καὶ ὄντως, τὴν ἐπομένην τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ ἐν λόγῳ Ὑπουργείου, ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἔγραφεν, ὅτι «ἡ Κυβέρνησις, εἰς ἣν συμμετέχει καὶ ὁ Αἰγινήτης, δὲν δύναται νὰ μὴ εἶναι ἀξία τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν συμμάχων». Τῆς ἐμπιστοσύνης δ' αὐτῆς πολιτικώτατα ἐπωφελοῦμενος σὺ ἠδυνήθης, ὡς γνωστόν, νὰ προσφέρῃς μεγίστας τότε ὑπηρεσίας εἰς τε τὴν Κυβέρνησιν ἐκείνην καὶ τὸν τόπον καθόλου. Ἐκ τούτου δὲ καὶ βραδύτερον ἢ Κυβέρνησις πάλιν ἐπανειλημμένως πρὸς σὲ ἐστράφη, ἀναδέτουσα σπουδαίας ἀποστολάς. Ἡ σπουδαιότερα τούτων ὑπῆρξεν ἢ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1920 εἰς Παρισίους μετὰ βίας σου πρὸς μεταστροφὴν τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου, ὅστις, ὑποκινούμενος ὑπὸ φιλοτόρρον προπαγάνδας, διεξῆγε σφοδρὰν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολεμικὴν. Ἀλλά, μετὰ ἑβδομαδιαίαν μόλις εἰς Παρισίους διαμονὴν σου καὶ κατὰ τὰς ὑποδείξεις σου καὶ

τῇ μεσολαβήσει ἰσχυρῶν φίλων σου, ἐκαλοῦντο οἱ Διευθυνταὶ τῶν παρισινῶν ἐφημεριδῶν ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. *Millerand* καὶ παρηγγέλλοντο, ὅπως ὑποστηρίξωσι, καὶ ὄντως ὑπεστήριζον, τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, ὡς συμπίπτοντα πρὸς τὰ Γαλλικὰ συμφέροντα. Ἀφ' ἐτέρου δέ, κατόπιν καταλλήλων ἐνεργειῶν σου, καλούμενος εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλικῆς Γερουσίας καὶ ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν ὥρας ἐκεῖ ἀγορεύων, συζητῶν καὶ ὑποστηρίζων «ὅτι ἡ τουρκόφιλος πολιτικὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς κατάρρευσιν τῆς Γαλλικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν» ἀπέσπας τὰς ζωηρὰς ἐπιδοκιμασίας καὶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τῶν Γάλλων γερουσιαστῶν. Αἱ δ' ἐφημερίδες, δημοσιεύουσαι περικοπὰς τοῦ θαυμασίου ἐκείνου λόγου σου, ἔγραφον, ὅτι τὸ θέμα, ὅπερ ἐπραγματεύθη, εὔρεν εἰς σὲ τὸν ἐμπνευσμένον καὶ εὐγλωττον ἐρμηνευτήν, ὅστις φωτίσας τὴν Γερουσίαν, προσέφερες τόσον εἰς τὴν Γαλλίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν Πατρίδα σου πολύτιμον ὑπηρεσίαν. Ἐκ τούτου, καὶ ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. *Πολίτης*, συγχαίρων διὰ τὴν ἐν τῇ Γαλλικῇ Γερουσίᾳ ταύτῃ ἐπιτυχίαν σου καὶ τὸ λαμπρὸν αὐτὸ κατόρθωμα τῆς μεταστροφῆς τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου, ἔγραφεν, ὅτι σοὶ ὀφείλεται ἔθνικὴ εὐγνωμοσύνη.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον γόνιμος ὑπῆρξε καὶ ἡ δευτέρα σου Ὑπουργία, καθ' ἣν, πλὴν ἄλλων, ἐπιλαμβάνεσαι καὶ τῆς κτιριακῆς πολιτικῆς. Ἀνεγείρεις δὲ ἐν Ἀθήναις μὲν 5 ὥραϊα διδακτικὰ κτίρια, ἴητοι δύο μεγάλα Δύκεια, δύο μεγάλα ὀκτατάξια Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ παρ' αὐτὰ ἐν Διδασκαλεῖον, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις περὶ τὰ 300 Δημοτικὰ σχολεῖα. Ἀγοράζεις τὸ Ἰλίον Μέγαρον πρὸς ἐγκατάστασιν, κατὰ τὴν γνωμοδότησιν τῶν ἐιδικῶν, τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, στερεώνεις καὶ συμπληροῖς τὸ κινδυνεῦον νὰ καταπέση Μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας, ἐπισκευάζεις καὶ συμπληροῖς τὰ Διδακτήρια Κερκύρας, ἀνεγείρεις τὸ Δημόσιον ἐν Ἀθήναις Γυμναστήριον, ἰδρύεις καὶ ὀργανώνεις, ἀλλὰ καὶ ἐξασφαλίζεις συγχρόνως, τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς Ἀκαδημίας διὰ σπουδαίας περιουσίας καὶ βραβείων ἐκ δωρεῶν πολλῶν ἑκατομμυρίων. Πρὸς τούτοις, προσαρτᾷς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τὸ Μέγαρον τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας, παραγγέλλεις τὰ σχέδια καὶ εὐρίσκεις τὰ ἀναγκαιοῦντα χρήματα πρὸς μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς ὥραϊον Βυζαντινὸν Μουσεῖον. Καὶ

ταῦτα πάντα ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους. Συντάσσεις καὶ δημοσιεύεις Ὁργανισμοὺς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τοῦ Ὀφθαλματρείου, τῆς Παιδιατρικῆς Κλινικῆς, τῆς Βιβλιοθήκης Ἀργοστολίου καὶ τῶν Προσφυγικῶν Ὁρφανοτροφείων, ἅτινα, πάνυ ὀρθῶς, μετέβαλες εἰς Γεωργικὰ Σχολὰς. Συντάσσεις καὶ δημοσιεύεις νόμους περὶ ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, περὶ ἰδρύσεως Ἀγρονομικοῦ Ἰνστιτούτου ὡς παραρτήματος τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὅπερ, ἀτυχῶς, δὲν ἐλειτούργησεν εἰσέτι, καίπερ ἰσχύοντος πάντοτε τοῦ σχετικοῦ Νόμου. Εὐρίσκεις τὰ ὕλικά μέσα καὶ ἐπαναφέρεις τὰ κακῶς καταργηθέντα τεχνικὰ εἰς τὰ Σχολεῖα μαθημάτων. Ἐπιτυγχάνεις τὴν ὑπὸ τῆς Βασιλείσης Ὀλγας παραχώρησιν τῶν εἰς τὰ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις διαμερίσματα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου κειμηλίων αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παραμείνωσι ταῦτα ὡς παράρτημα τοῦ Ἐθνολογικοῦ Μουσείου, τοῦθ' ὅπερ κανονίζεις διὰ Ν.Δ. Περιφράσσεις, καλλωπίζεις καὶ κοσμεῖς δι' ἀγάλματος τὸν ἐν Μαραθῶνι Τύμβον τῶν Μαραθωνομάχων. Κανονίζεις ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν τὸ ζήτημα τῆς μεγάλης ἀνασκαφῆς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἀπαλλάξας οὕτω τὸ Δημόσιον τῆς ὑπὸ προκατόχου Ὑπουργείου κακῶς ὑπεσχημένης δαπάνης ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων πρὸς ἔξαγοράν ὑπὸ τοῦ Κράτους τῶν ἀνασκαφησομένων οἰκοπέδων. Διὰ τῆς μεγάλης δὲ ταύτης ἐπιτυχίας σου περιέσωσας συγχρόνως καὶ τὴν ὑπόληψιν καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, ἐπιτυχῶν, ὅπως καὶ αὕτη συμμετάσχη τοῦ ἔργου κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἐν λόγῳ ἀνασκαφῆς, ὅπερ ἀτυχῶς ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ εἶχεν ἐκχωρηθῆ εἰς τοὺς ἄνω μνημονευθέντας ξένους. Ἡ δέ, διὰ πειθοῦς, διπλωματικώτατα, ἄνευ διαμαρτυρίας ἢ δυσαρεσκείας τινός τῶν Ἀμερικανῶν ἀντιπροσώπων, ἀνάκλησις ἀμφοτέρων τῶν ἐπιζημίων τούτων συμφωνιῶν, αἵτινες θὰ ἐζημίουν τὰ μέγιστα ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς τὴν Ἑλλάδα, ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς μεγάλης διὰ σέ καὶ ἐν τῶν λαμπροτέρων κατορθωμάτων σου.

Θὰ κατεπόνουν ὑμᾶς ὑπερμέτρως, εἰάν ἐπεχείρουν καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Ν.Δ. ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὡς καὶ τῶν ἐγκυκλίων καὶ διδακτικῶν

ὀδηγιῶν, τῶν πλείστων τούτων συντεταγμένων ἰδιοχείρως μετ' εἰσηγητικῶν ἐκθέσεων.

Τοιαύτη, ᾧ φίλτατοι ὁμιληταί, ἡ θαυμασία ἐκπαιδευτικὴ καὶ πολιτικὴ ἐργασία τοῦ ἀνδρός, δι' ἣν εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ Πανεπιστημιακὴ ἱστορία θ' ἀναγράφῃ τὰ δέοντα ἐν καιρῷ. Διερμηνεύων τὰ αἰσθήματα ὀλοκλήρου τοῦ Πανεπιστημίου, ἐλπίζω δὲ καὶ τοῦ Ἑθνους, εὐχομαι, ὅπως ἐπὶ μακρὰ εἰσέτι ἔτη ἐξακολουθήσῃ νὰ προσφέρῃ ὁ εὐρύς καὶ πολυσχιδῆς αὐτοῦ νοῦς καὶ ἐτέρας πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Πατρίδα.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΤΟΥ Ε. Μ. ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Δ. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΥ

Τὸ Ἑθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον καὶ ὁ τεχνικὸς Κόσμος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνωμεν ἀσυγκίνητοι κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρέλθῃ ἀπαράτηρητον τὸ ἐπὶ τεσσαρακονταετιᾶν ὀλοκλήρον συντελεσθὲν τεράστιον ὑμῶν ἔργον, δύναμαι νὰ εἶπω ἔθνικόν. Καὶ πραγματικῶς ἔθνικὸν ὑπῆρξεν. Ἐτιμῆσατε καὶ ἐδοξάσατε, ἀγαπητὲ καὶ σοφὲ Συναδέλφε, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην πανταχοῦ. Κατελαμβανόμεν ἀπὸ ρῆγος συγκινήσεως καὶ ἔθνικης ὑπερηφανείας, ὅταν ὀπουδήποτε καὶ ἂν μετέβαινον, ἀπὸ τῶν βορειοτάτων Σκανδιναυικῶν χωρῶν μέχρις Ἰσπανίας, μοῦ ἔλεγον οἱ σοφοί: «ἔχετε ἓνα Αἰγινήτην».

Εἶνε ἀσθενεῖς αἱ δυνάμεις μου καὶ ἀνεπαρκεῖς διὰ νὰ ἐξάρω τὸ λαμπρὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον Ὑμῶν καὶ τὰς ἀτρήτους προσπάθειάς Σας, ἵνα ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλὰς Ἐπιστημονικὴν Ὑπηρεσίαν διεθνοῦς κύρους.— Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν εἶνε σήμερον γνωστὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆνις ἐπιφανείας ὑπὸ οἰονδήποτε γεωγραφικὸν μῆκος καὶ πλάτος.

Εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους ἐδώσατε ἓνα παράδειγμα μοναδικὸν καὶ ὑποδειγματικὸν πρὸς μίμησιν.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω ἐνταῦθα τὴν καθόλου δοῶσιν Ὑμῶν, τὴν ὀργανωτικὴν δύναμιν καὶ διοικητικὴν ἰκανότητά Σας, διότι λίαν εὐγλώττως καὶ ἐμπεριστατωμένως ἔπραξαν τοῦτο ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ, οἱ προλαλήσαντες

ἀξιότιμοι κ.κ. Συνάδελφοι καὶ ὁ ἀδελφὸς Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παραλείψω νὰ τονίσω ἰδιαίτερος, ὑπὸ τὴν διπλὴν μου ἰδιότητα ὡς Πρυτάνεως τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου καὶ ὡς προσέδρου μέλους τῆς Ἀκαδημίας, τί ὠφελήθημεν ἡμεῖς οἱ τεχνικοὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν Σας δραῶσιν καὶ ποία ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ Ἑμῶν εἰς τὸν κλάδον τῆς Γεωδαισίας καὶ τῆς Γεωγραφίας.

Ἐδιδάξατε ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον δεκαετίαν (1892-1902) τὴν Γεωδαισίαν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων. Τὴν διδασκαλίαν Σας διέκρινε καὶ τὸ σύγγραμά Σας διέπει ἀπλότης, σαφήνεια καὶ ἐπιστημονικὴ ἐμβρίθεια.

Κατόπιν ἐφαρμογῆς, ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ, τῶν καταλληλοτέρων μεθόδων, μᾶς ἐχορηγήσατε τὴν ἀκριβῆ τιμὴν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μῆκους τῶν Ἀθηνῶν. Θὰ ἐχρειαζόμεν πολὺν χρόνον διὰ ν' ἀπαριθμήσω μόνον τὰς εἰς τὰ γεωδαιτικά καὶ γεωγραφικά συνέδρια ἐπιστημονικὰς ὁμιλίας καὶ ἀνακωνώσεις Ἑμῶν. Εἰς Σᾶς, Σεβαστὲ Συνάδελφε, ὀφείλεται ἡ διεθνὴς συμφωνία μεταξὺ τῶν Κρατῶν τῆς Γῆς, ἡ ψηφισθεῖσα ἐν Γενεύῃ τῷ 1908, ὅταν, ὡς Ἀντιπρόεδρος τοῦ σχετικοῦ Τμήματος, ὑπεβάλατε τὴν πρότασιν νὰ ἐκπέμπηται διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τακτικὰ καὶ εἰς ὠρισμένας στιγμὰς τῆς ἡμέρας ἡ ἀκριβὴς ὥρα ἐκάστου τόπου πρὸς προσδιορισμὸν τῶν γεωγραφικῶν μῆκων, τόσον ἐπὶ τῆς θαλάσσης πρὸς ὄφελος τῆς ναυτιλίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, πρὸς προαγωγὴν τῆς Ἀστρονομίας, τῆς Γεωγραφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει (*Compte Rendu des travaux du Congrès, t. I. p. 85 et 143*).

Προκαλεῖ ὅμως τὸν θάνασμόν μου ἡ πρὸ ὀλοκλήρων 22 ἐτῶν, ἐκλεκτὲ Συνάδελφε, μὲ ἀδιάσειστον πεποίθησιν καὶ ἐπιστημονικὴν διαύγειαν ὑφ' Ἑμῶν ὑποδειχθεῖσα λύσις ὑδρεύσεως τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ λοιπῶν κωμοπόλεων τοῦ λεκανοπεδίου. Εἰς τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά Σας: «Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος» καὶ εἰς τὸν 2^{ον} Τόμον, τὸν ὁποῖον ἀφιερώνετε ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Κλίμα τῆς Ἀττικῆς, στηριζόμενος εἰς ἀριθμοὺς καὶ γεγονότα, μᾶς λέγετε: Τί ζητεῖτε πέραν τῆς Ἀττικῆς τὸ νερὸ τῶν Ἀθηνῶν; διατί τρέχετε μέχρι Στυμφαλίας καὶ μέχρι Παρνασσοῦ; Τὸ

νερό τῆς Ἀττικῆς φθάνει νὰ ὑδρευθῆ καὶ ἀρδευθῆ τὸ λεκανοπέδιον. Κατασκευάσατε φράγματα καὶ ταφρεύματα καὶ κρατήσατε τὸν χρυσόν, ποὺ πίπτει ἐξ οὐρανοῦ, ὅπως ὑποδεικνύουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ μὴ τὸν ἀφίνετε νὰ τρέχῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ καταστρέφῃ καθ' ὁδὸν τὸ σύμπαν καὶ νὰ διαβιβρώσῃ τὸ ἔδαφος. Εἶνε πεπλανημένη ἡ γνώμη, ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸ ὕψος τῆς ἐτησίως βροχῆς εἶνε ἀνεπαρκές. Ἐπὶ τῆς Πάρισητος εἶνε τριπλάσιον παρὰ εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ σύνολον τοῦ εἰς τὸ λεκανοπέδιον Ἀττικῆς πίπτοντος ἐτησίως ὕδατος βροχῆς εἶνε περίπου 400.000.000 κυβικά μέτρα! Καὶ καταλήγετε ἐπιγραμματικῶς ἐν ἔτει 1908: «Αἱ Ἀθηναὶ θὰ ζητήσωσι τὸ ἀναγκαιοῦν πρὸς ὑδρευσιν αὐτῶν ὕδωρ εἰς τὰ φράγματα.»

Αἱ γνώμαι αὗται ἐνὸς σοφοῦ ἐπιστήμονος καὶ αἱ γενόμεναι ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐτησίως πίπτοντος ὀμβρίου ὕδατος, ἀνατρέψασαι τὰς πρότερον κρατούσας ἐσφαλμένας γνώμας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἐπηρεάσουν ἡμᾶς τοὺς τεχνικοὺς καὶ νὰ μᾶς κάμουν νὰ ταχθῶμεν πρὸς τὴν πλευρὰν Ὑμῶν.

Ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ ν' ἀναγνώσω ἐκ τοῦ ῥηθέντος Ὑμῶν Συγγράμματος αὐτουσίαν τὴν σχετικὴν περικοπήν:

«Ἡ κατασκευὴ τῶν φραγμάτων ἐθεωρήθη ἄλλοτε ὡς μὴ πρακτικὴ ἐν Ἀττικῇ καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ κυρίως διότι, καὶ ἂν ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ λεκανοπεδίου συλλέξωμεν τὸ ὀμβριον ὕδωρ (τοῦθ' ὅπερ βεβαίως φυσικῶς εἶναι ἀδύνατον) δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀναγκαῖον ἡμῖν ποσὸν ὕδατος πρὸς μόνην τὴν ἐπαρκῆ ὑδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Τὸ συμπέρασμα ὅμως τοῦτο εὐτυχῶς δὲν εἶνε ὀρθόν· ἐὰν οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι ἦσαν ἀκριβεῖς, ἡ κατασκευὴ τῶν φραγμάτων οὐ μόνον διὰ τὴν ὑδρευσιν τῆς πόλεως θὰ ἦτο ἀνεπαρκής, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἄρδευσιν τῶν περιχώρων αὐτῆς ἀσύμφορος, ἔνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς συλλεχθησομένου ὕδατος, ποσοῦ δυσαναλόγου πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιούτων ἔργων δαπάνης. Ἐν τοῖς σχετικοῖς ὑπολογισμοῖς ἐγένετο χρῆσις, ἐκ παραδρομῆς ἴσως, ὕψους βροχῆς καὶ συντελεστοῦ συλλογῆς πολὺ μικροτέρου τοῦ δέοντος. Πράγματι, τὸ ὕψος τῆς βροχῆς ἐν Ἀθήναις ἀνέρχεται, κατὰ μέσον ὄρον, εἰς 0, 40 μ. περίπου καὶ

ἐπὶ τούτου, φαίνεται, ἐστηρίχθησαν τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματος οἱ λογισμοὶ μετὰ συντελεστοῦ συλλογῆς ὑπὲρ τὸ δέον μικροῦ. Τὰ φράγματα ὁμως δὲν πρόκειται νὰ κατασκευασθῶσι πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ πλησίον ἢ εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν πέριξ ὀρέων καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων πίπτον ὄμβριον ὕδωρ πρόκειται κυρίως νὰ συλλέξωμεν ἐν αὐτοῖς Τὸ ἐπὶ τῆς Πάργηθος ὕδωρ εἶναι τοῦλάχιστον τριπλάσιον τοῦ ἐν Ἀθήναις πίπτοντος»

Μάλιστα μᾶς παρέχετε καὶ ὑπολογισμὸν τῆς πιθανῆς χωρητικότητος προβλεπομένου φράγματος παρὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Πάργηθος. Καὶ τώρα πλέον ὅποιος ἀμφιβάλλει ἀκόμη διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης Σας, ἄς ἐπισκεφθῆ τὴν λίμνην τοῦ Μαραθῶνος, ὅπου 50.000.000 κυβ. μέτρα ὕδατος θὰ τὸν προσβλέψουν εἰρωνικῶς.

Εἰς τὸ ἴδιον πολῦτιμον σύγγραμμά Σας, μᾶς ὑποδεικνύετε ἀκόμη, πλὴν τῶν φραγμάτων, καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ταφρευμάτων, ἧτοι ὀριζοντίων τάφρων παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν γηϊνῶν ἐξαρμάτων πρὸς συγκράτησιν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῶν καταστροφῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τοῦ ὑπεδάφους καὶ τὴν δημοουργίαν πηγῶν, δασῶν καὶ φυτειῶν. Μεταφέρω ἐνταῦθα αὐτουσίαις τὰς πρὸ 22 ἐτῶν διατυπωθείσας φράσεις Σας:

«Ἡ κατασκευὴ τῶν ταφρευμάτων ἢ τάφρων ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ἀττικῶν ὀρέων εἶναι ἔργον ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔργον στοιχειώδους προνοίας ὑπὲρ τοῦ τόπου.

«Ἐντὶ νὰ δαπανῶμεν χρήματα εἰς προσκαίρους κανονισμοὺς τῆς κοίτης » τῶν χειμάρρων καὶ ἄλλα τοιαύτης φύσεως ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα, δι' ὧν προσπαθοῦμεν νὰ ῥίψωμεν τὰ ὄμβρια ὕδατα εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν » τῶν ἐκάστοτε πλημμυρῶν, θὰ ἦτο προτιμητέον, ὡς εἴπομεν πολλάκις μέχρι » τοῦδε, ἐν στιγμῶν σχετικῶν καταστροφῶν, νὰ χρησιμοποιῶμεν τὰ χρήματα » ταῦτα, ὅπως κρατήσωμεν τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς διὰ τάφρων ἐπὶ τῶν κλιτύων » τῶν ὀρέων. Τὸ ὕδωρ πανταχοῦ. ἀλλ' ἰδίᾳ εἰς τόπον τόσον ξηρὸν, ὅσον ἡ » Ἀττικὴ, εἶναι χρυσός, ὃν δὲν ἐπιτρέπεται οὐδὲ νὰ σκεφθῶμεν πῶς νὰ » χύσωμεν εἰς τὴν θάλασσαν».

Ἐῤχομαι τὸ ταχύτερον νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ἡ δευτέρα Ὑμῶν

πρότασις τῆς κατασκευῆς τῶν ταφρευμάτων, διὰ τὰ παύση ὁ Χρυσὸς ἡμῶν ἐκρέων εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ σωθῆ ἢ πόλις τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ Λεκανοπέδιον ὁλόκληρον ἀπὸ τὴν λύσσαν καὶ τὴν μανίαν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων καὶ τὰ καταστῆ ἢ πέριξ χώρα ἐπιδεικτικὴ βλαστήσεως καὶ ἀναδασώσεως.

Τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, συμμετέχον εἰς τὴν σημερινὴν σεπτὴν ἑορτήν, ἐκφράζει πρὸς Ὑμᾶς ἀγαπητὲ Συνάδελφε καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τὰ ἐγκάρδια του συγχαρητήρια καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀρετῆς, εὐθυκρυσίας, φιλοπονίας καὶ πολυμαθείας τοῦ ἐκ τῶν πρώτων Ἑλληνοῦ ἐπιστήμονος.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤ. ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΕΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Τὸ πολυσχιδὲς τῆς ἐπιστήμας σας ἔργον, διδάσκαλε σοφέ, ἐσκιαγραφῆθη καταλλήλως, ὥστε δὲν θὰ προσθέσω νέον ἀστέρα εἰς τὸ λευκὸν στερέωμα τῆς σταδιοδρομίας σας. Λογίζομαι εὐτυχῆς, διότι εἰς ἐμέ, παλαιὸν μαθητὴν σας καὶ ἤδη συνάδελφόν σας, ἔλαχεν ὁ κληρὸς, ὅπως κομίσω χαρμόσυνον χαιρετισμὸν ἐκ μέρους τοῦ Ἀνωτάτου Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ἀμφιετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς ὑμῶν δράσεως, ἣτις καὶ μακρὰν τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος εἶναι εὐφῆμως γνωστὴ.

«Τὸ Κλίμα τῆς Ἑλλάδος» ἀποτελεῖ μνημειῶδες ἔργον, ἐν ᾧ ἀποθησαυρίζεται συστηματικῶς, ἐμπεριστατωμένως καὶ καλλιπεῶς ἀφθονον ὑλικὸν ὑγιεινῆς. Εἰς «τὰ Μετέωρα» ἀνευρίσκεται πᾶν ὅ,τι διὰ τὴν ὑγιεινὴν τῆς χώρας ἐπεδιώξατε καὶ συναντῶνται κλιματολογικαὶ ὑποθῆκαι ἀπαραίτητοι διὰ πάντα ὑγιεινολόγον. Οἱ ἀγῶνές σας διὰ τοὺς Κλιματικούς Σταθμοὺς καὶ αἱ ὑποδείξεις σας ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς φυματιώσεως τῶν καταλλήλων τοποθεσιῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν διὰ τὴν ἰδρυσιν Φθισιατρειῶν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Καὶ παρὰ τὴν ἐπιμονὴν τῶν ἰατρῶν, διὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Φουγκείου ἐν Πεντέλῃ, τῇ ὑμετέρᾳ παρεμβάσει ἐπέισθη ἡ Βασίλισσα Ὀλγα καὶ ἐνέκρινε τὴν ἰδρυσίν του ἐν Πάρνηθι. Τὸ πρῶτον αὐτὸ μικρὸν Φθισιατρεῖον ἐπέτυχε θαυμάσια ἀποτελέσματα, δικαιολογήσαντα τὴν εἰσῆγησιν καὶ ἐπιμονὴν σας διὰ τὴν Πάρνηθα· παρέχει δὲ τὴν βεβαιό-

τητα καλύτερων αποτελεσμάτων ἐν τελειοτέρῳ ἰατρείῳ. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τούτου δὲν ἐλησμονήσατε τὴν συμπλήρωσίν του καὶ ὡς μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐὐαγγελισμοῦ ἐμοχθήσατε καὶ ἐπετύχατε τὴν κατασκευὴν ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰατροείου. Ἄλλὰ μήπως αἱ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ὄλην μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις σας δὲν ἀποδίδουσι καθ' ἐκάστην ὠφελίμους γνώσεις καὶ συμπεράσματα ἀπαραίτητα ἐν τῇ ῥυθμίσει πλείστων ζητημάτων τῆς Ὑγιεινῆς;

Τὸ ἀνώτατον Συμβούλιον τῆς Ὑγιεινῆς τῆς χώρας ἡμῶν, διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας, σᾶς ἐκφράζει, διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου του, τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχὰς του, ὅπως ἡ πολυμερῆς δρᾶσίς σας ἐπὶ μακρὸν θάλλη, ὡς οἱ παρ' ὑμῶν περιγραφέντες ἀστέρες.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Π. ΚΟΝΤΟΥ

Ἡ Σχολὴ τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, νεαρόν, ἀλλὰ σφριγῶν τέκνον τῆς ὁμωνύμου Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ 40 ἔτη ἐκοσμήσατε, κατὰ τὴν σημερινὴν πνευματικὴν ἐορτὴν χαιρετίζει ὁμοφώνως:

Ὑμᾶς, ὁ ὁποῖος ὑπήρξατε ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, ὁ ἐπανορθώσας οὕτω πλήρως τὴν πρὸ δεκατριῶν περίπου αἰῶνων γενομένην κατάργησιν τῶν Σχολῶν τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

Ὑμᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπεδείξατε, ὅτι ἡ Ἀστρονομία, ὡς ἐπιστήμη, ἀπὸ τοῦ Μέτωνος, τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Ἰπάρχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου μέχρι σήμερον, δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα.

Ὑμᾶς, ὁ ὁποῖος τόσον σοφῶς ὠργανώσατε τὴν ἔρευναν καὶ προηγάγετε τὴν γνῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κλίματος, τόσον ἀναγκαίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τε τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς καὶ δασικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ διὰ τὴν Ἀεροπορίαν, τὸν Στρατὸν καὶ τὸ Ναυτικόν.

Ὑμᾶς, ὁ ὁποῖος ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιμόνως διὰ σειρᾶς συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων ἀπὸ 36 ἐτῶν ἐτονίσατε τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναδασώσεως

τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν κατασκευὴν φραγμάτων καὶ τάφρων ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ τῶν χειμάρρων, ὅχι μόνον ἵνα οὕτω ἐπέλθουν τὰ μεγάλα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἐλλόγως ἀπὸ τῶν εὐεργετικῶν τούτων ἔργων πρέπει νὰ ἀναμένωμεν διὰ τὴν οἰκονομίαν, τὴν ὑδρευσιν, τὴν ἄρδευσιν καὶ τὴν ὑγιεινὴν τῆς χώρας, ἀλλ' ἵνα οὕτω προκύψῃ καὶ μεγάλη οἰκονομία κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπονόμων τῶν πόλεων. Εἶπετε οὕτω καὶ ὑπεδείξατε ἀσφαλῆ μέτρα ἀληθείας, τὰ ὁποῖα, ἃς ἐλπίζομεν, ὅτι ταχέως τώρα πλεον θὰ πραγματοποιηθοῦν, ἀφοῦ καὶ ἐκ νέου ἤδη, μετὰ τόσα ἔτη, κατόπιν ὑμῶν, ἐπαναλαμβάνονται συνιστώμενα ἐπίσης καὶ ὑπὸ διασήμου ξένου ὑγιεινολόγου, ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μετακληθέντος.

Ἐμᾶς, ὁ ὁποῖος ἐκρατήσατε ὑψηλὰ καὶ ἐτιμήσατε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους.

Καὶ παρακαλεῖ, ὅπως ὁ διαυγῆς ἀἷρ τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων τὸ κλίμα τόσον ἀριστοτεχνικῶς περιεγράφετε, καὶ ἡ αὔρα τῆς περὶ τὴν Ἀττικὴν θαλάσσης, τὰ μυστικά τῆς κινήσεως τῆς ὁποίας, ἄγνωστα ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ μέγα μέρος μᾶς ἀπεκαλύψατε, χαρίζουν εἰς ὑμᾶς βίον μακρόν, πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημονικῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους καθ' ὄλον σας τὸν βίον ἐπεδιώξατε.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, διότι ἠδόκησε νὰ τιμήσῃ, διὰ τῆς παρουσίας του, τὴν σημερινήν, πρὸς τιμὴν τῆς Ἐπιστήμης, ἑορτὴν τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετηρίδι ἑνὸς τῶν ἐλαχίστων τῆς Ἐπιστήμης λειτουργῶν εὐχαριστῶ τὴν Ἀκαδημίαν, ἣτις εἶχε τὴν εὐγενῆ πρωτοβουλίαν νὰ τὴν διοργανώσῃ, καθὼς καὶ τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὴν Φυσικομαθηματικὴν Σχολὴν Θεσσαλονίκης, τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, τὴν Χαρτογραφικὴν Ἐπιτηρείαν τοῦ Στρατοῦ, τὸ Ἀνώτατον Ἐγχειρομικτὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους, τὸ Ἐθνικὸν Ἀστεροσκοπεῖον καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, τὰ ὁποῖα εὐηρεστήθησαν νὰ

συμμετάσχον αὐτῆς. Δὲν εὐρίσκω δὲ λέξεις, ὅπως ἐκφράσω ὅλην τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ ὅλην τὴν συγκίνησίν μου πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς συναδέλφους διὰ τὴν θερμὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀγάπη των ὑπεγόρευσε πρὸς τὸ μικρὸν ἔργον μου.

Ἐπάσχει εἰς τὸν βίον ἐκάστου δημοσίου ἀνδρὸς μία ἐποχὴ, καθ' ἣν οὗτος ὀφείλει νὰ σταθῆ, ὡς εἰς κρίσιμον σταθμὸν τοῦ σταδίου του, καὶ νὰ ρίψῃ ἑταστικὸν βλέμμα εἰς τὸ παρελθόν του, εἰς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον διήνυσεν, εἰς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξετέλεσεν. Ὄφείλει νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἀφίνη ὀπισθὲν του διαδόχους ἱκανοὺς νὰ τὸ συνεχίσουν, ὀφείλει νὰ ἐρευνήσῃ, ἐν τῇ συνειδήσει του, ἂν ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν του ὡς ἄνθρωπος, ἤτοι ἂν εἰργάσθη διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος, διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐπιστήμης, διὰ τὸ καλὸν τῆς Κοινωνίας. Διότι, κατὰ τὸν Keats, τὸ καλόν, ὑπὸ τὴν γενικωτέραν αὐτοῦ μορφήν, εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βίου. Κατὰ δὲ τὸν Rousseau: «ὄλοι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα μεγάλοι, ἀλλὰ ὄλοι δυνάμεθα νὰ εἴμεθα καλοί».

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἰδίου ἔργου μου, εἶμαι ὅλως ἀναρμόδιος νὰ ἐκφέρω ἀσφαλῆ γνώμη· ἀλλ' εἰς ἐξομολόγησιν περὶ αὐτοῦ ὀφείλω καὶ δύναμαι ἴσως νὰ προβῶ. Καὶ ἰδοὺ αὐτή:

Τὸ ἐπιστημονικὸν μου στάδιον ὑπῆρξε δρόμος μετ' ἐμποδίων. Διότι ἡ μοῖρα μὲ προώρισε νὰ ἐπιδιώξω δύο ἔργα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἦσαν δύο χίμαιραι. Ἀλλ' ὁ ἐπιστήμων, καθὼς καὶ ὁ πολιτικός, βλέπων εὐκρινέστερον τὴν πραγματικότητα διὰ μέσον τῆς ὁμίχλης τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς του, ὀφείλει αὐτὸς νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ τὴν δημοσίαν γνώμην, καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀκολουθῆ εἰς τὰς πλάνας τῆς.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, μόνον κατ' ὄνομα, ὡς γνωστὸν, ὑφίστατο τοῦτο. Ἄνευ ὀργάνων, ἄνευ βιβλιοθήκης, ἄνευ προσωπικοῦ, ἄνευ ἐπίπλων, εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν, πρὸ πολλοῦ κλειστὸν καὶ ἀργοῦν, ἔχρηζε καθολικῆς ἐκ βάρθρων δημιουργίας. Ἀλλὰ κατὰ κακὴν τύχην, τὸ ἔργον αὐτὸ συνέπεσεν εἰς ἐποχὴν πρωτοφανοῦς δυσπραγίας τοῦ τόπου. Ἡ χρεωκοπία ἔκρουεν ἤδη τὰς θύρας τοῦ Κράτους καὶ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἀδυσώπητος, νεκρώσασα πᾶσαν πνευματικὴν καὶ ὑλικὴν πρόοδον τῆς χώρας. Ἀφ' ἐτέρου, ἡ σταφιδικὴ κρίσις, αἱ θεομηναί, οἱ ἀλλεπάλληλοι

καταστρεπτικοί σεισμοί και ιδίως ὁ ἀτυχής πόλεμος ἐδημιούργησαν τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε πᾶσα προσπάθεια πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἀπειτέλει τότε παραφωνίαν.

Ἄλλ' ἕκαστος ὅπου ἐτάχθη! Ἐγὼ δὲ εἶχον καθήκον νὰ πραγματοποιήσω τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον μοῦ ἀνέθεσεν ὁ τόπος και ἀνέλαβον νὰ ἐκτελέσω. Ἦτο συμβόλαιον τιμῆς μεταξὺ τοῦ Κράτους και ἐμοῦ. Αἱ εὐθῦναι και ὑποχρεώσεις ἀφ' ἑνὸς τῆς θέσεως, και ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως, τῆς φιλοτιμίας και τοῦ ὄρκου μου ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἐπεδέχοντο συμβιβασμοὺς και δικαιολογίας. Καὶ ἐὰν τὸ Κράτος εὐρίσκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ μοῦ παράσχη τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὑποσχεθέντα ὑλικά μέσα, ἐνόμισα, ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς ἐμὲ νὰ τὰ ἀνεύρω. Ὅθεν, ἐδωόρησα καθήκόν μου νὰ ἀντιδράσω κατὰ τῆς ἐναντιότητος τῆς ἐποχῆς μου, νὰ ὑπερνικήσω τὰ προσκόμματα, διὰ νὰ ὀργανώσω τὸ ἴδρυμα, τοῦ ὁποίου, ὡς εἰδικός, ἐγνώριζον ὑπὲρ πάντα ἄλλον πόσον μεγάλην ἀνάγκην εἶχεν ὁ τόπος.

Οὕτω, διὰ πολλῶν μόχθων και κατόπιν παντοίων ἐνεργειῶν, ἡ χίμαιρα κατέστη βαθμηδὸν πραγματικότης. Τὸ παλαιὸν κτίριον ἐπεσκευάσθη, σειρὰ νέων χρησίμων κτιρίων ἀνηγέρθη, βαρῦτιμα ὄργανα ἠγοράσθησαν, πολῦτιμος ἐπιστημονικὴ βιβλιοθήκη ἐξ εἴκοσι και πλέον χιλιάδων τόμων, σχεδὸν ἀνευ δαπάνης, ἐσχηματίσθη, πλήρες δίκτυον ἐξ 100 σχεδὸν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν βαθμηδὸν ἰδρύθη, τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τοῦ ἰδρύματος ἐμορφώθη, ὑπὲρ τοὺς χιλίους παρατηρηταί, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι, πρὸς μελέτην τῆς φύσεως τῆς χώρας, κατηρτίσθησαν, ἐπιστημονικαὶ ὁδηγαὶ διὰ τὰς διαφόρους παρατηρήσεις ἐδημοσιεύθησαν, σειρὰ ὀλόκληρος ἐξ 11 τόμων τῶν Χρονικῶν και 150 περίπου ποικίλων ἐπιστημονικῶν διατριβῶν εἰς Πρακτικὰ Ἀκαδημῶν και ἄλλα Ἐπιστημονικὰ Περιοδικά, εἶδε βαθμηδὸν τὸ φῶς, δίτομος μακρὰ μελέτη τοῦ Κλίματος τῆς Ἑλλάδος ἐξεδόθη, πρὸς δὲ τούτοις και ἰδία περιουσία τοῦ ἰδρύματος ἐξ 8 ἑκατομμυρίων ἐδημιουργήθη.

Και ἤδη θὰ ἐρωτήσετε ἴσως : ποῦ και πῶς εὐρέθησαν τὰ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτων ἀναγκαῖα ἑκατομμύρια; Ὅπου εὐρέθησαν και τὰ 8 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν, ὅταν

πρό τινων ἐτῶν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβωμεν τὴν προταναίαν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου καὶ τὰ 20 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Ὄργανισμοῦ αὐτοῦ, ὅπου καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν δύο Ἐθνικῶν πρὸς ἀποστολὴν ὑποτροφῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, ὅπου καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῆς περιουσίας καὶ τῶν ἐπάθλων τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς μετατροπὴν τοῦ Μεγάρου τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακετίας εἰς Βυζαντινὸν Μουσεῖον, ὅπου καὶ τόσα ἄλλα μεγάλα ποσὰ διὰ τὴν ἀνέγερσιν 5 μεγάλων σχολικῶν κτιρίων ἐν Ἀθήναις, διὰ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ Τύμβου τῶν Μαραθωνομάχων καὶ διὰ τὴν πλήρωσιν διαφόρων ἄλλων δημοσίων ἀναγκῶν. Πάντως ἐκτὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου! Ὑπάρχουν ἠθικοὶ καὶ ὕλικοι πόροι δι' ὅλα ἐν Ἑλλάδι! . . .

Παραλλήλως πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐπεδιώξαμεν τὴν ἴδρυσιν καὶ τῆς Ἀκαδημίας. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι ἡμῶν καὶ διὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν χίμαιραν προσέκρουον πρὸ τῶν αὐτῶν ἀντιρρήσεων καὶ προλήψεων. Τί χρειάζεται ἡ Ἀκαδημία! Ποῦ θὰ εὔρωμεν τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς! Καὶ ἐνῶ ὁ τόπος εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην, διὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ, ἐπιστήμης, τὸ μόνον ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ, ἐνθαρρύνει καὶ συγκεντρώνει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἐθεωρεῖτο περιττὴ πολυτέλεια. Ἐπιφανεῖς Ἕλληνες ἐπιστήμονες, καλλιτέχναι, λογοτέχναι, μέλη ξένων Ἀκαδημιῶν ἀπέθνησκον ἀχρησιμοποίητοι ἀκαδημαϊκῶς, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία δὲν ἠδύνατο νὰ ἰδρυνθῇ ἐλλείψει ἀκαδημαϊκῶν! . . .

Καὶ ὅμως ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας συνηγόρουν ἰσχυρῶς ὄχι μόνον ἡ μεγάλη ἀνάγκη τοῦ τόπου καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀξίων αὐτῆς ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ κτίριον πολυτελές, καὶ προικοδοτήσεις ἐκ μέρους τοῦ αἰμυνήστου κτίτορος πλουσία, ἀλλ' ἡ ὁποία ἐματαιώθη ἐξ ἀμελείας τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, καὶ ἰδίᾳ περιουσία πολλῶν ἑκατομμυρίων, ἀλλ' ἡ ὁποία, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παραμεληθεῖσα καὶ ἀπαλλοτριωθεῖσα ἐν Ρουμανίᾳ, ἐχάθη κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος.

Κατὰ τὸν πολὺν *Darboux*, εἰς τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν λειτουργεῖ Ἀκαδημία, εἶναι ἀδύνατον νὰ βλαστήσῃ ἐπιστήμη. Τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ διασημοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βεβαιώνει ἀσφαλῶς ἡ ἱστορία τῆς Ἐπιστήμης. Αὐτὴ

διδάσκει, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀνεπτύχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, ἀφ' ὅτου ἰδρύνθησαν ἐκεῖ αἱ Ἀκαδημίαι. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας ἡ βραχεῖα ζωὴ τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ. Ἡ Ἀκαδημία ἡμῶν ἀριθμεῖ βίον τεσσάρων μόλις ἐτῶν· χρονικὸν διάστημα σημαντικὸν βεβαίως διὰ γέροντα, ἀσήμαντον ὅμως διὰ βρέφος. Καὶ ὅμως ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὰ Πρακτικὰ αὐτῆς ἀρκεῖ, διὰ νὰ ἴδωμεν, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, τὴν ὁποίαν ἐντὸς τοῦ μικροῦ αὐτοῦ διαστήματος προεκάλεσεν ἐν Ἑλλάδι, εἶναι τόση, ὅσην δὲν παρουσιάζει ὁ τόπος ἡμῶν ἐπὶ σειρὰν πολλῶν δεκαετηρίδων πρότερον.

Πόσον διάφορος θὰ ἦτο ἡ ἐπιστημονικὴ, ἡ ἐκπαιδευτικὴ, ἡ βιομηχανικὴ, ἡ γεωργικὴ καὶ καθόλου ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, ἂν συγχρόνως μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου ἰδρύνετο καὶ ἡ Ἀκαδημία, ὡς σοφῶς ὥριζε τὸ σχετικὸν Ν. Δ. τοῦ Ὀθωνος. Ποῦ θὰ εὐρίσκοντο ὅμως οἱ ἀκαδημαϊκοί! Ἀλλ' αἱ Ἀκαδημίαι μορφώνουν καὶ ἀναδεικνύουν τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς. Διότι αἱ Ἀκαδημίαι, διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀκτινοβολίας των, διὰ τῆς δημοουργικῆς των δυνάμεως, ἠλεκτρίζουν καὶ μεταμορφώνουν πρόσωπα καὶ πράγματα περὶ ἐαυτὰς. Εἶναι φωτειναὶ ἐστίαι, φύσει ἐξαιρετικῶς γόνιμοι εἰς πνευματικὴν παραγωγὴν, καί, πλὴν τοῦ ἰδίου ἔργου των, προκαλοῦν καὶ ἐκτὸς αὐτῶν τὴν ἔκρηξιν τοῦ θείου σπινθηρος τῆς δημοουργίας. Ἀνυψώνουσαι δὲ οὕτω τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν, ἐνῶ δημιουργοῦν τὴν ἐπιστήμην καὶ παράγουν τὴν δημοουργικὴν ἐνόρασιν, ἀποκαλύπτουν καὶ ἀναδεικνύουν συγχρόνως τοὺς ἰσχυροὺς ἐργάτας τοῦ πνεύματος.

Ἄλλως, ὅλοι ἐν γένει αἱ Ἀκαδημίαι τοῦ κόσμου οὔτε ἐν ἀρχῇ συνεκροτήθησαν, οὔδὲ τώρα ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεγαλοφυΐας. Αὗται εἶναι πανταχοῦ καὶ πάντοτε σπάνιαι. Ὁ Ναπολέων ἔλεγεν: «ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν τὴν μεγαλοφυΐαν, ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ ἰδρύνσωμεν ἀνώτατα πνευματικὰ κέντρα, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ θείου δημοουργικοῦ σπινθηρος». Καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐν ἀρχῇ ὀλίγους ἀξίους τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀξιώματος ἄνδρας περιεῖχεν. Ἐξαιρέσει τοῦ *Corneille*, γράφει ὁ ἀκαδημαϊκὸς *Bordeaux*, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐλησμονήθησαν. Ἡ δόξα των ὑπῆρξεν ἐφήμερος. «Εἶναι εὐκολώτερον, εἶπεν ὁ *Barrés*, νὰ εἶναι κανεῖς

ἀθάνατος ἐν τῇ ζωῇ παρά μετὰ θάνατον». Ὁ δὲ πολὺς *D'Alembert* ἔλεγε, διὰ τοὺς ποιητὰς της, ὅτι εἶχον τόσον πολλοὺς στίχους, ὅσον ὀλίγην ποιήσων.

Ἄλλ' ἐὰν μέχρι τινος ἡ ἔλλειψις Ἀκαδημίας ποικιλοτρόπως ἔβλαπτεν ἐσωτερικῶς μόνον τὸν τόπον, ἐσχάτως ὁμως ἐξέθετε καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ ἐξωτερικῶς. Εἶχε καταστῆ ζήτημα τιμῆς, διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐνώπιον τοῦ Διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Διότι ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου εὐλόγως ζητήσασα νὰ εισέλθῃ καὶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐνωσιν τῶν Ἀκαδημιῶν, ὅπως ἐπωφεληθῆ καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα τῶν ἐξ αὐτῆς ἐπιστημονικῶν προόδων, εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ἐν αὐτῇ παρουσία της ἦτο ἀδύνατος. Ἀλλά, μὴ ἰδρυθείσης τῆς Ἀκαδημίας, ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐθεωρήθη ὡς ἀθετήσασα τὸν λόγον της, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἠπειλεῖτο νὰ ὑποστῆ τὸν ἠθικὸν κόλαφον τῆς ἀπομπῆς ἀπὸ τῆς Ἐνώσεως.

Ἡ ἴδρυσις λοιπὸν τῆς Ἀκαδημίας ἦτο πολλαχῶς ἐπιβεβλημένη, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνελάβομεν τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ἦτο, φαίνεται, μοιραῖον, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἴσως, ὁ μετὰ τόσης ἐπιμονῆς, ἐπὶ δεκαετηρίδας, ζητῶν παρ' ἄλλων νὰ ἀναλάβωσι τὰς εὐθύναις καὶ νὰ ὑποστῶσι τὰς δυσαρέστους συνεπειὰς τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, αὐτὸς νὰ ὑποστῆ καὶ τὴν ἔκρηξιν τῶν ἐντεῦθεν ἀναποφεύκτων δυσαρεσκειῶν καὶ ἐπιθέσεων.

Ἄλλ' αὐταὶ οὔτε μὲ ἐξέπληξαν οὔτε μὲ δυσηρόστησαν. Τοῦναντίον! Ἦσαν κραυγαὶ σημαίνουσαι ἐπιτυχίαν. Ἄλλως, τὰς ἀνέμενον! Εἶναι ἡ μοῖρα παντὸς τοιοῦτον σπουδαίου ἔργου! Ὁ τόπος ὁμως ἀπέκτησε πολὺτιμον ὄργανον προόδου ἐσωτερικῶς καὶ ἐξῆλθε λίαν δυσχεροῦς θέσεως ἐξωτερικῶς.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν προσώπων καὶ τὸ σύστημα τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας ὑπῆρξαν οἱ δύο στόχοι, κατὰ τῶν ὁποίων ἔβαλλον, μετὰ πείσματος, οἱ διάφοροι ἐπικριταὶ αὐτῆς. Ἄλλ', εὐτυχῶς, τὰ πράγματα δὲν ἐβράδυναν νὰ δικαιώσουν τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀκαδημαϊκῶν, ἡ δὲ πρόσφατος ἴδρυσις τῆς Β. Ἀκαδημίας τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τύπον, μὲ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν τῶν γραμμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, μὲ τὰς αὐτὰς ἀναλογίας προσώπων ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ καὶ μὲ τὸν αὐτὸν θεωρητικὸν

καὶ πρακτικὸν συγχρόνως χαρακτηῖρα λειτουργίας, ἤλθε νὰ κυρώσῃ πανηγυρικῶς τὴν ὀρθότητα τῆς ὀργανώσεως καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατευθύνσεως τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν.

«Ἡ Ἰταλικὴ Ἀκαδημία, εἶπεν ὁ κ. *Moussolini*, τὴν ἡμέραν τῶν ἔγκαινίων της, ἔχει τὸν χαρακτηῖρα τῆς πανεπιστημιοσύνης. Περιέχει, εἰς τὰς διαφόρους Τάξεις της, ἄνδρας ὄλων τῶν κλάδων καὶ ὄλων τῶν σχολῶν. Ἐμπνέεται ὑπὸ τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι πολυσχιδὲς ἄλλ' ἐνιαῖον... Ἡ σπουδαιότης μᾶς Ἀκαδημίας εἰς τὴν ζωὴν ἐνὸς λαοῦ εἶναι ἄπειρος. Εἶμαι ὑπερήφανος, διότι ἴδρυσά τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἰταλίας».

Τὸ ἐπιστημονικὸν ἡμῶν ἔργον ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ μακρὰς καὶ ἐπανειλημμένας διακοπὰς. Ἡ ἱστορία τῆς δρώσεως ἐκάστου ἀνθρώπου, ἣτις εἶναι σχεδὸν πάντοτε καὶ ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐξαρτᾶται πολὺ ἐκ τῆς ἐποχῆς, ἐν ἣ ζῶμεν, ἐκ τῆς ζωῆς τῆς χώρας, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦμεν, ἐκ τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς περιβάλλουν. Διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι αἱ πράξεις ἡμῶν εἶναι ἀλληλένδετοι πρὸς τὰς περιστάσεις, ὅτι δὲν εἴμεθα ἐντελῶς κύριοι τῶν πεπωμένων μας. Ὑπάρχει κατὰ ἀνώτερον, κατὰ ἰσχυρότερον ἡμῶν εἰς τὸν κόσμον! Εἰς ὁμαλὰς ἐποχὰς, τὸ στάδιον ἡμῶν διαγράφεται ἐπὶ εὐθείας ὁδοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας βλέπομεν μακροθὲν πόθεν διήλθομεν καὶ δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν ποῦ θὰ φθάσωμεν. Ἄλλ' εἰς τὰς τρικυμιώδεις περιόδους ἡ ὁμίχλη καλύπτει τὸ πᾶν πέριξ ἡμῶν, καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ διακρίνωμεν ποῦ θὰ εὐρεθῶμεν τὴν ἐπιούσαν. Τότε ὁ ἐπιστήμων, καθὼς καὶ ὁ πολιτικός, καὶ ὁ πολίτης, ἐν γένει κλυδωνίζεται τῆδε κάκεισε, παρασυρόμενος πολλάκις εἰς ἔργα ἀλλότρια τῆς εἰδικότητός του ἢ καὶ ἀντίθετα ἀκόμη αὐτῶν τῶν ἀρχῶν του.

Οὐδεὶς ὅμως σάφρων ἀνθρώπος λέγει ὁ Μακώλη θὰ καταδικάσῃ ποτὲ πολίτην, διὰ τὰς ἐκτάκτους πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ προβῇ, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Καὶ πράγματι, οὐδεὶς εὐρέθη νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὴν ἀποδοχὴν τῆς πρώτης ἡμῶν ὑπουργίας· δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν δευτέραν. Καὶ ναὶ μὲν ἡ δημοσία γνώμη ἐπεδοκίμασε καὶ αὐτὴν ὅσον καὶ τὴν πρώτην, ὄχι ὅμως καὶ ὁλόκληρος ὁ πολιτικὸς κόσμος. Μὴ λαμβάνων οὗτος ὑπ' ὄψιν, ὅτι μόνον μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν

καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐφαρμογῆς προσφάτου νόμου, ἐπιβάλλοντος τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπουργίας ὡς καθήκον εἰς πάντα ὑπάλληλον, ἠναγκάσθη ἄκων νὰ τὴν ἀναλάβω πρὸς δὲ ἀγνοῶν, ὅτι ἡ ἀποδοχὴ αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ τὸν τριπλοῦν ὄρον: τῆς πλήρους ἐλευθερίας ἐνεργείας, τῆς ἐφαρμογῆς μεγάλων οἰκονομιῶν, καὶ τῆς ταχείας διεξαγωγῆς ἐκλογῶν, διετέθη ἐν μέρει δυσμενῶς πρὸς ἐμέ, διότι, ἐνίσχυσα, ὡς ἔλεγει, ἠθικῶς, διὰ τῆς συμμετοχῆς μου, τὴν ἐπαναστατικὴν ἐκείνην Κυβέρνησιν. Ἐναμφιβόλως, φύσει καὶ θέσει θιασώτης τοῦ νομίμου καθεστῶτος, δὲν ἐφαίνετο φυσικὸν νὰ συμμετάσχω, ὡς ὑπουργός, εἰς ἐπαναστατικόν, ἐκτὸς τοῦ Νόμου καὶ τῆς Τάξεως θεωρούμενον, πολιτικὸν σύστημα. Τίποτε βεβαίως τὸ ὀρθόν, τὸ στερεόν, καὶ τὸ διαρκές, ὅπως λέγει καὶ ὁ Guizot, δὲν θεμελιούται διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀταξίας: διότι τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα εἶναι ὀλέθριον τόσον διὰ τὰ μεγαλεῖα, τὰ ὅποια ἀνυψώνει, ὅσον καὶ δι' ἐκείνα, τὰ ὅποια ἀνατρέπει.

Μήπως ὁμως εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς; Ἄλλὰ καὶ ἐὰν τυχὸν τὴν εἶχον, ἦτο ἄρα γε ἡ ἀποχὴ καί, ἐπομένως, ἡ διὰ τῆς βίας πτώσις τῆς δικτατορίας ἢ σκοπιμωτέρα τότε πολιτικὴ; Ἡ μήπως ἦτο πρακτικώτερον νὰ φθάσωμεν, τοῦναντίον, διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ τῆς ἐπιδράσεως πολλῶν καλῶν στοιχείων εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐκείνην, φυσιολογικῶς, δι' ἐλευθέρων ἐκλογῶν, εἰς τὴν νομιμότητα, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς Ἀταξίας εἰς τὴν Τάξιν;

Εἰς πᾶσαν πολιτικὴν κρίσιν, λέγει ὁ Cavour, ὑπάρχει πρὸς λύσιν ἐν κυβερνητικόν, ἦτοι ἐν πρακτικόν πρόβλημα, καὶ οὐχὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἢ ἡ σύνθεσις μιᾶς πολιτικῆς ἢ φιλοσοφικῆς ἰδεολογίας. Τὸ δὲ Κυβερνητικὸν πρόβλημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνίστατο οὐχὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἰδεολογικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐλευθέρων ἐκλογῶν πρὸς μετάβασιν εἰς τὴν συνταγματικὴν νομιμότητα.

Διὰ τοῦτο, διαρκῆς μέριμνα τῆς ὑπουργίας ἡμῶν ἐκείνης ὑπῆρξεν ἡ προκήρυξις τῶν ἐκλογῶν. Ἐὰν δὲ αἱ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπίμονοι ἡμῶν τότε προσπάθειαι κατέληξαν μὲν ἐπὶ τέλους εἰς ἐπιτυχίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν, ἀντιταχθεὶς μετὰ σθένους κατὰ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ δικτάτορος εἰς τὴν Προεδρίαν τῆς Δημοκρατίας, ἐπέτυχον παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόδειξιν καταλλήλου ἐν αὐτῇ ὑποψηφίου, ὑπὸ τὸν τριπλοῦν ὄρον: τῆς καταργήσεως τῆς δικτα-

τορίας, τῆς παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀμέσου διεξαγωγῆς ἐκλογῶν, ἐὰν λέγω, αἱ προσπάθειαι ἡμῶν αὐταὶ ἐπέτυχον μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐτελεσφόρησαν δυστυχῶς, τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ὡς γνωστόν, ἐματαιώσεν ἡ ἔλλειψις γενικῆς συμφωνίας τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Ἡ συννεργασία μὲ Κυβέρνησιν ἀντιθέτων ἀρχῶν, χάριν σκοπιμότητος καὶ διὰ πατριωτικὸν λόγον, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη¹ εἶναι: ἀγαθοῦ πολίτου ἔργον· ὅπως λέγει δὲ καὶ ὁ *Talleyrand*, αὕτη, δὲν συνεπάγεται ἄρνησιν τῶν ἰδίων πολιτικῶν ἰδεῶν. Πολλάκις μάλιστα, ὡς συνέβη καὶ τότε παρ' ἡμῖν, ἐπιτυχάνει νὰ τὰς ἐφαρμόσῃ. Ἡ ἰδέα αὕτη, γράφει ὁ *Paléologue*, εἶναι εὐγενῆς καὶ δυνατῆ· σημαίνει, ὅτι ὑπεράνω ὅλων εἶναι τὸ Ἔθνος: ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδος ὑπέριτος Νόμος. Ὅταν ἡ νόμιμος Κυβέρνησις πίπτῃ, τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ἀντικαθιστᾷ, μετὰ πλήρους δικαιώματος, τὴν νόμιμον Ἀρχήν. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος κανὼν τηρητέας διαγωγῆς κατὰ τὰς ἀνωμάλους περιόδους. Τὴν πολιτικὴν αὐτήν, φρονίμως ποιῶν, ἠκολούθησε τότε καὶ ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης.

Ὅθεν ἔχω τὴν συνείδησιν ἐντελῶς ἡσυχον, ὅτι, ὑποκύψας εἰς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Νόμου, ἀλλὰ συγχρόνως ἐργασθεὶς μετ' αὐταπαρνήσεως, θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς, ἐν τῇ Κυβερνήσει ἐκείνῃ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τοῦ τόπου, ἐξετέλεσα καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐλπίζω δέ, ὅτι ἤδη καὶ οἱ τότε ἐπικριταὶ μου θὰ ἐπέισθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ Ὑπουργία μου αὕτη, καθ' ἣν καὶ ἐλευθερίαν ἐνεργείας, ὡς ἠξίωσα, πλήρη εἶχον, καὶ ἀνεξαρτησίαν γνώμης, ὡς συνήθισα παιδιόθεν, ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐτήρησα, καὶ θέσω ἐν τῇ Κυβερνήσει, ὡς εἶναι πασίγνωστον, ἀπολύτως ἐλευθέρου, ἦτοι ἀληθοῦς Ὑπουργοῦ, καὶ οὐχὶ θεράποντος, κατεῖχον, θὰ ἐπέισθησαν ἔκτοτε, πιστεύω, ὅτι ἡ Ὑπουργία μου αὕτη δὲν ἀπέβη ἀνωφελῆς εἰς τὸν τόπον.

Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Τριζούπη, ὅπως ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα, δὲν ἐδίστασα νὰ ἐγκαταλείψω σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν στάδιον ἐν τῇ ξένῃ, νὰ θυσιάσω μέγα μέρος τοῦ κυρίου ἐπιστημονικοῦ μου ἔργου, καὶ νὰ ἀφιε-

¹ «Δοκεῖ μὲν (τοῖ) τοῖς μὴ παρέργως ἀποφαινομένοις οὐχ ὥσπερ αὐτὸν (τὸν Θηραμένη) διαβάλλουσι πάσας τὰς πολιτείας καταλύειν, ἀλλὰ πάσας προάγειν ἕως μηδὲν παρανομοῖεν, ὡς δυνάμενος πολιτεύεσθαι κατὰ πάσας, ὅπερ ἐστὶν ἀγαθοῦ πολίτου ἔργον . . .» (Ἀριστ. Ἀθηναίων Πολιτεία, 18).

ρώσω τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς ζωῆς μου ὑπὲρ τῆς χώρας μου. Βεβαίως πολλάκις ἐπὶ τοῦ βράχου αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου μου, στερούμενος τῶν ἀναγκαίων μέσων, ὅπως διεξαγάγω τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον μου, ἐστενοχωρήθην, ἀπεγοητεύθην, ἐλυπήθην καὶ ἔχυσα πικρὰ δάκρυα· ἀλλὰ καὶ ποσάκις διήλθον στιγμὰς ἀληθοῦς εὐτυχίας, ὅταν ἐπετύγχανον νὰ θέτω μικρὸν τινα λίθον εἰς τὸ ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον προσεπάθουν νὰ ἀνεγείρω. Παρὰ τὰς δυσχερείας δέ, τὰς ὁποίας ἀπήντησα, παρὰ τοὺς μόχθους, τοὺς ὁποίους κατέβαλον, παρὰ τὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ὑπέστην, παρὰ τὰς πικρίας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασα, δὲν μετανοῶ. Τοῦναντίον, λογίζομαι εὐτυχῆς, ὅτι ἠξιώθην τῆς τιμῆς, θέτων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις μου, τὴν περὶ τὰ ἀκαδημαϊκὰ πράγματα, κατὰ καλὴν τύχην, κτηθεῖσαν ἐν τῇ ξένη πειρᾷ μου, τὰς περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα μελέτας μου, νὰ ἐφοδιάσω τὸν τόπον μὲ δύο ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην, νὰ ἀποδώσω εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὰ τροφεῖα, καὶ ἐν γένει νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Ἐπιστήμην, κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων.

Καὶ ὅταν, μετ' ὀλίγον σημάνῃ ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἡ ἡλικία τὸ ἐπιβάλλει καὶ οὐδὲν πλέον καθῆκον τὸ ἀπαγορεύει, νὰ σκεφθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ περὶ ἑαυτοῦ, παρεμβάλλων χρονικὸν τι διάστημα μεταξὺ ἐνεργοῦ ζωῆς καὶ τάφου, θὰ ἀποσυρθῶ μὲ τὴν παρήγορον ἐλπίδα, ὅτι τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσα ὅλην τὴν σκέψιν μου καὶ ἐθυσίασα ὅλην τὴν ζωὴν μου, δὲν ἀπέβη ἴσως ἄγονον καὶ ἄχρηστον εἰς τὸν τόπον. Ὁ κόσμος ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ νὰ ἐρωτᾷ εἰς τί χρησιμεύει τὸ Ἀστεροσκοπεῖον· ἀλλ' ἔμαθε νὰ ἐπωφελεῖται αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας του. Τὸ ἔθνος δὲν συζητεῖ καὶ δὲν ἀμφισβητεῖ πλέον τὴν χρησιμότητα τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται καὶ παρακολοθεῖ μετὰ συμπαιθείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς καὶ ἐνισχύει σπουδαίως, μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ἐθνικὴν δρασίν τῆς.

Ἄλλὰ τὸ ἔργον αὐτὸ ἀποτελεῖ πρὸς τούτοις καὶ δίδαγμα καὶ παραίνεσιν πρὸς τοὺς νέους: νὰ μὴ ἀποθαρρύνωνται καὶ ὀπισθοδρομῶσιν ἐν τῷ σταδίῳ των πρὸ τῶν συνήθων, οὐχὶ ἄλλως μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀπαντωμένων, δυσχερειῶν. Τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας εἶναι ἡ ἐργασία, ἥτις ἐνίοτε εἶναι αὐτὴ αὕτη ἢ εὐτυχία.

Ἔχομεν πατρίδα, τὴν ὁποῖαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἰδίως αἱ ἑλληνικαὶ ἔριδες, πολλάκις κατέστρεψαν, ἀλλ' ἀνωτέρα ἠθικὴ δύναμις, ὡς ἐκ θαύματος, πάντοτε ἔσωσεν. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν δεινὴν καταστροφὴν, τὸ Ἕθνος, διὰ τὰ ἀνορθωθῆ καὶ πάλιν, ἔχει μεγίστην ἀνάγκην ἐπιστήμης καὶ ἐν γένει ἐνεργείας, ἥτοι ἐν μιᾷ λέξει, ἐργασίας. Ζητεῖ παρ' ἐκάστου ἡμῶν, ὅπως μὴ λησμονῶμεν πόσον ἐδυστυχήσαμεν ὡς φυλὴ, καὶ πόσα δεινὰ ὑπέστημεν ὡς ἄτομα· ζητεῖ τὰ τοῦ δάσωμεν χεῖρα βοηθείας, διὰ δημιουργικῆς ἐργασίας, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ δυνηθῆ τὰ ἀναλάβη, τὰ προοδεύσῃ, τὰ εὐημερήσῃ. Καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸ στάδιον εἶναι ἀπεριόριστον καὶ ἔνδοξον συγχρόνως. Ἐν αὐτῷ ἐκάστη εἰδικότης ἔχει τὴν θέσιν της, ἐκάστη ἰδιοφυΐα εὕρισκεν τὸν δρόμον της, ἐκάστη φιλοδοξία ἐπιτυγχάνει τὴν ἀμοιβὴν της, αἱ δὲ μεγάλαι ψυχαὶ τὸν ἐκ δάφνης στέφανον τῆς δόξης. Οὕτως, ἐὰν δηλαδὴ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν προσφέρῃ ἐπὶ τοῦ ἰδανικοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος τὸ ὀφειλόμενον ἀνάθημα, εὐγενῶς ἀμιλλώμενοι τὰ προσθέσωμεν ἴδιον ἕκαστος λίθον εἰς τὸ ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, καὶ οὐχὶ κακεντρεχῶς μοχθοῦντες τὰ καταρρίψωμεν τοὺς παρ' ἄλλων καλῶς τεθέντας, οὕτω, καὶ μόνον οὕτω, θὰ δυνηθῶμεν τὰ δημιουργήσωμεν καὶ πάλιν Ἑλλάδα φωτοβόλον εἰς τὴν Ἐπιστήμην, Ἑλλάδα ὑπέροχον εἰς τὰ Γράμματα, Ἑλλάδα δαφροστεφῆ εἰς τὴν Τέχνην, Ἑλλάδα ἐν γένει εὐτυχῆ καὶ ἔνδοξον.
